

evaluační zpráva

pokusné ověřování
účinnosti programu
hodina     pohybu 

navíc

Zpracovali: odborní pracovníci NÚV a řídicí tým HPN
Odpovídá: PhDr. Helena Marinková, Ph.D.

Evaluační zpráva

Pokusné ověřování účinnosti programu



Národní ústav pro vzdělávání

Srpen 2016

Zpracovali: odborní pracovníci NÚV a řídicí tým HPN

Odpovídá: PhDr. Helena Marinková, Ph.D.

Obsah evaluační (závěrečné) zprávy

Anotace	2
1. Zadání pro evaluaci z vyhlášení pokusného ověřování	3
2. Průběh evaluačních činností v rámci HPN	4
3. Kategorizace výstupů a metody jejich analýzy	5
3.1 Kvantitativní data	5
3.2 Kvalitativní data	5
3.3 Přehled druhů datových výstupů pokusného ověřování.....	5
4. Přehled výsledků projektu a výstupů podle daných kategorií	7
4.1 Kvantitativní data	7
4.2 Kvalitativní data	14
5. Interpretace výsledků a výstupů projektu.....	27
5.1 Kým bylo zajištěno vzdělávání (učitel TV, trenér) a s jakou kvalifikací?.....	27
5.2 Počty žáků a učitelů/trenérů zařazených do pokusného ověřování	28
5.3 Motivace žáků k pohybovým aktivitám	28
5.4 Trend úrazovosti.....	31
5.5 Dopady projektu (i nepřímo) na zdatnost dětí (dle určených funkčně-motorických testů) ...	32
6. Diskuse výsledků HPN, doporučení a závěr.....	32
6.1 Několik doporučení k další diseminaci programu	33
Poděkování autorů zprávy.....	34

Anotace

Předkládaná zpráva je shrnutím výstupů a zjištění evaluačních činností realizovaných v rámci *Pokusného ověřování účinnosti programu Hodina pohybu navíc* (dále jen HPN). Zpráva obsahuje cíle evaluace stanovené ve vyhlášení pokusného ověřování, přehled evaluačních činností a forem jejich výstupů, dále metodologii zhodnocení evaluačních zjištění a strukturovaný souhrn, který odpovídá otázkám zadaným pro evaluaci HPN. V závěru zprávy jsou doporučení pro další šíření *Metodického doporučení k programu Hodina pohybu navíc* (dále jen Metodiky), které se dle výsledků HPN na daném vzorku škol a v celé své šíři osvědčilo.

Zpráva ukazuje kvalitativní posun v postojích žáků a rodičů; ten je však *nesignifikantní*. Pravděpodobným vysvětlení této skutečnosti je fakt, že školami zapojenými do programu byly často školy podporující sportování žáků ve volném čase. Vztah žáků ke sportování zjištěný na počátku projektu a jejich volnočasové aktivity o tom svědčí. Výjimečné je v tomto ohledu bruslení, kde byl zaznamenán *signifikantní nárůst pozitivního vnímání sportů „na ledě“* – nárůst takových odpovědí

činil 80 %. Přístup žáků k ledu a bruslení je obecně nevalný i v rámci školní TV, což dokládá též tematická zpráva ČŠI *Vzdělávání v tělesné výchově, podpora rozvoje tělesné zdatnosti a pohybových dovedností* (2016).

Reakce rodičů a ředitelů škol na HPN byla *velice příznivá*. Metodiku a aktivity nabízené ve škole považovali za motivační pro žáky. HPN umožnila na řadě škol zkvalitnit nabídku sportování o kvalitní a kvalifikovaně vedené aktivity *pro většinu žáků* prvních tří ročníků bez dalších finančních nákladů, což ředitelé vysoce ocenili. Rovněž ocenili metodickou podporu sportovních svazů a NÚV poskytovanou v celém průběhu HPN. Výjimku v převážně pozitivním hodnocení tvoří *hodnocení zapojení vychovatelů*, které ředitelé vnímali ambivalentně.

Zpětná vazba, kterou poskytli vyučující, bude využita zejména pro další rozvoj Metodiky, její on-line opory, doplnění potřebných videozáznamů a inovace evaluačních činností probíhajících v přímém kontaktu s učiteli: semináře HPN, evaluační návštěvy ve školách. Zejména v oblasti bruslení a ragby byla Metodika vítaná jako první „vlaštovka“ efektivní metodické pomoci pro zvýšení zájmu škol a žáků o tyto velmi atraktivní, avšak málo rozšířené a školami podporované kolektivní sportovní hry.

1. Zadání pro evaluaci z vyhlášení pokusného ověřování

Evaluace v rámci HPN měla za cíl „objektivně doložit pozitiva i negativa realizace programu v praxi pilotních škol“. Hlavními ukazateli měly být nejen **motivace** žáků a jejich rodičů k pohybovým aktivitám, z toho vyplývající nárůst jejich zájmu o participaci v tomto programu, ale také jejich **zapojení do pohybových aktivit**.

Řídící tým HPN, jehož členy byli zástupci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, sportovních svazů olympijských kolektivních sportovních her (ČUS), Trenérů Českého olympijského výboru, významných asociací vychovatelů a pedagogických pracovníků školských zařízení volného času, Masarykovy univerzity v Brně a Národního ústavu pro vzdělávání, měl za úkol vyhodnotit evaluační data, která mu měly na konci školního roku dodat všechny školy zařazené do programu. Řídící tým měl dále za úkol stanovit způsob sběru dat včetně dotazníků apod., které měl školám poskytnout. Vyhodnocení účinnosti programu mělo být realizováno v těchto bodech (citováno z vyhlášení HPN):

- „dopady projektu (i nepřímo) na zdatnost dětí (dle určených funkčně-motorických testů),
- klady a zápory projektu jako takového,
- vyhodnocení sběru dat získaných z dotazníků vyplněných rodiči i žáky na začátku i na konci školního roku. Součástí dotazníku měly být tyto kategorie:
 - na začátku školního roku:
 - co si rodiče a žáci od programu slibují,
 - zda tento program rodiče hodnotí jako přínos,
 - na konci školního roku:
 - zda program přispěl k větší pohybové aktivitě žáka,
 - pozorované rozdíly v chování žáka (socializace, spokojenost, zklidnění dítěte),
 - pocity žáků,
 - zda tento program splnil očekávání,
 - zda tento program hodnotí zpětně jako přínos,
- kým bylo zajištěno vzdělávání (učitel TV, trenér) a s jakou kvalifikací,

- kvantifikované ukazatele:
 - počet učitelů TV / trenérů zapojených do projektu ve škole,
 - průměrný počet žáků na 1 učitele TV / trenéra během vzdělávání,
 - průměrný počet žáků účastnících se vzdělávání,
 - celkový počet žáků v ročnících zapojených do programu,
 - motivace k pohybovým aktivitám,
 - trend úrazovosti.“

2. Průběh evaluačních činností v rámci HPN

Evaluace pokusného ověřování HPN vycházela ze zadání ve vyhlášení HPN, viz výše, a jeho cílů. Smyslem evaluace bylo získat vyhodnotitelná data a kontextové informace o zavádění Metodiky a ověřit možnosti pozitivního ovlivňování žáků (jejich rodičů) zapojených do pokusného ověřování při získávání vztahu k pohybu¹.

Program HPN se opíral o specifický model pojetí rozvoje pohybových aktivit, vyvinutý experty v rámci pokusného ověřování (principy Metodiky). Cílem HPN byl rozvoj základních pohybových předpokladů žáků sportovně nespecifickými hrami a cvičeními. Účelem bylo zvětšit rozsah pohybových aktivit žáků vč. spontánních, a to podpořením jejich motivace k pohybu jako takové: **utvářením pozitivního vztahu žáků k pohybu a sportu**. Učení motorickým a sociálním dovednostem je tedy jen druhotným aspektem celkového pozitivního přístupu k tělu, zdravím a pohybovým aktivitám.

Evaluace v pokusném ověřování nebyla zaměřena na exaktní měření výkonnosti; to nebylo vzhledem k omezenému časovému rozsahu programu reálné. Evaluace se soustředila na rozvoj pohybových aktivit dětí a zaznamenání jejich zájmu o pohyb ve volném čase. K uvedeným oblastem se vyjadřovali také rodiče zúčastněných žáků. Evaluační činnosti provádělo 19 k tomu vyškolených pracovníků, trenérů a metodiků nominovaných zapojenými sportovními svazy. Jejich evaluační a podpůrná činnost ve školách byla částečně² hrazena za zdrojů HPN. Evaluaci zaštiťoval hlavní evaluátor pokusného ověřování, Ing. Michal Barda, MBA z Českého svazu házené. Řídící tým PO poskytl (od ledna 2016 na základě zkušeností s realizací) jednoho koordinačního pracovníka pro evaluaci, který zajišťoval podporu evaluátorům natáčením vybraných ukázkových hodin apod.

Evaluace byla zahájena seminářem pro evaluátory v září 2015. Evaluátoři dále prošli samostatným seminářem organizovaným ČUS k pojetí evaluačních záznamů, způsobu komunikace s učiteli/trenéry a možné pomoci při zkvalitnění výuky v rámci HPN. Pro záznam hodnotících zpráv z jednotlivých škol byl vytvořen strukturovaný on-line nástroj. Na Metodickém portálu RVP.CZ byl evaluaci vyhrazen samostatný prostor (hop.rvp.cz/pro-evaluatory), ve kterém byly zaznamenávány závěry evaluátorů z návštěv škol, tj. z realizace výuky podle Metodiky. Postupně zde byly také umísťovány nahrávky z „hodin“ s ústním komentářem evaluátora. Evaluátoři zde zachytili také zpětnou vazbu K HPN od ředitelů a učitelů/trenérů; tu bylo následně možno ukotvit srovnáním s výsledky ředitelských a učitelských dotazníkových šetření.

¹ Motorické testy nebyly po úvaze řídicího týmu ve školách zadávány ani zamýšleny, neboť jeden školní rok vyhrazený pro zjišťování není vzhledem k cílové skupině a jejím obecně tělesným a vývojovým danostem ostatečná doba pro zajištění validních, a zejména reliabilních výstupů, které by opravňovaly ověřit tak variabilní a složitě strukturované proměnné. Experimentální zjišťování by nebylo v určeném nastavení možné, protože ve většině škol byli do aktivit zapojeni téměř všichni žáci v daných ročnících; kontrolní skupiny nebyly organizovány také z finančních důvodů.

² Pro kvalitní spolupráci bylo třeba školy navštěvovat opakovaně, v HPN však byla rozpočtována jen jedna návštěva evaluátora v každé ze zařazených škol.

3. Kategorizace výstupů a metody jejich analýzy

Text této kapitoly představuje stručně metodologii zpracování dat. V první části obsahuje stručné nastínění základní kategorizace zajištěných dat a ve druhé přináší detailní přehledovou tabulku, která umožní čtenáři získat informace o zdrojích dat podle kategorií a o způsobu jejich následného zpracování (metodologie analýzy a syntézy dat).

3.1 Kvantitativní data

Kvantitativní data jsou shrnuta, graficky znázorněna, následně propojena s výchozími otázkami evaluace pokusného ověřování, porovnána napříč kategoriemi a uvedena jako konečný, dílčí výstup evaluace.

3.2 Kvalitativní data

Kvalitativní data jsou uvedena ve struktuře podle zdrojů, jimiž byla zjišťována (v kapitole 4). Následně jsou zjištěné výsledky syntetizovány formou interpretace příbuzných skupin dat, tato interpretace je součástí diskuse a jsou z ní vyvozena významná doporučení pro případnou realizaci a podporu plošného šíření vyvinutého metodického doporučení do škol v celé ČR.

Na základě předběžné analýzy vybraných kategorií odpovědí je zjevné, že máme k dispozici:

- a kvalitativní popisná data, sdělující přímé zkušenosti učitelů/trenérů/ředitelů s realizací pokusného ověřování;
- b hodnotící data, vztahující se ke konkrétním aspektům obsahu a organizace pokusného ověřování; přičemž obsahově specifické odpovědi nelze ve velké většině validně slučovat, proto budou publikovány odděleně pro jednotlivé části metodického doporučení (předpokládaný rozsah odpovědí, n = 2016, se tak redukuje na n = cca 250).

Tato hrubá kategorizace slouží k usnadnění interpretace dat v kapitole 5 této zprávy. Ke strukturaci interpretace jsou použity výchozí otázky, stanovené jako cíle ověřování v textu vyhlášení PO.

3.3 Přehled druhů datových výstupů pokusného ověřování

Tabulka 1. Přehled datových výstupů zajištěných během průběžné evaluace projektu, kanály zjišťování a základní kategorizaci těchto výstupů. Ke každé z kategorií doplňujeme ukázkou konkrétního výstupu a metodickou poznámku.

Zdroj	Kategorie výstupu	Ukázka výstupu	Metodologické poznámky.
Učitelský dotazník	Kvantitativní položky (n = 252)	Kdo vyplňuje – učitel TV na druhém stupni	Kontextová data – kvantitativní výstup
Učitelský dotazník	Kvalitativní položky (n = 2016)	<i>Tato tematika se z mého pohledu hodnotí velice dobře, jakožto trenér basketbalové mládeže. Velice dobře zpracovaná pro začínající basketbalisty. Na přípravě se spolupodílel pan Ježdík, který je v ČR uznáván za jednoho z nejlepších odborníků přes mládežnický i dospělý basketbal.</i>	Potřeba kvalitativního ukotvení – tedy výstupy okódotovat (vícekrát) a navrhnout jejich kategorizaci. Statistická analýza a interpretace.
Evaluační formulář	Kvalitativní výstupy – strukturované	Hodnocení: <i>Kantorka měla hodinu velmi dobře připravenou, vše</i>	Potřeba kvalitativního ukotvení – tedy výstupy

	(n = 145)	<p><i>logicky navazovalo. Organizace cvičení byla velmi dobrá, neztrácel se čas dlouhým vysvětlováním, představováním cvičení. Jediný malý nedostatek ve velmi dobře zorganizované hodině byl ten, že ve dvou cvičeních žáci stáli v zástupech po 5. Nedostali se tak často do akce. Tyto 2 případy ale v celkovém hledisku vedení hodiny hrají spíše okrajovou roli....</i></p> <p>Metodická doporučení: Zapojení žáků z vyšších ročníků, kteří pomáhali kantorce s rozmísťováním materiálu. Hodina tak měla tempo a šmrnc. Kantoři velmi děkují za Metodiku k HPN, jsou s ní velmi spokojeni a využívají její náměty i v hodinách TV...</p> <p>Rozhovor s vedením: HPN běží bez problémů. Učitelé a vychovatelky organizačně vše zvládají bez jakýchkoli problémů, škole nevznikají organizační a logistické problémy...</p>	okódovat (vícekrát) a navrhnout jejich kategorizaci. Statistická analýza a interpretace.
Příklady dobré praxe – video-metodika	Kvalitativní výstup: videonahrávky vybraných situací + komentář hodnotitele (n = 12)	http://audiovideo.rvp.cz/video/3467/hodina-pohybu-navic-basketbal.html	Ilustruje data z evaluačních formulářů. Pro nečetnost výstupů je vhodné jako podklad pro případové studie.
Workshopy a školení pro učitele a evaluátory	Kvalitativní výstup: videonahrávky vybraných situací + komentář hodnotitele (n = 7)	http://audiovideo.rvp.cz/video/3593/michal-jezdik-obecne-poznatky-z-evaluace-a-basketbalove-shrnuti.html	Ilustruje data z evaluačních formulářů. Pro nečetnost výstupů je vhodné jako podklad pro případové studie.
Ředitelský dotazník	Kvantitativní položky (n = 156)	Kdyby byl program prodloužen, zapojíte se do něj opět? ano, ale omezíme se jen na podporu pro vybrané sporty.	Kvantitativní výstup, statistické zpracování a uvedení (převážně se jedná o kontextová data).
	Kvalitativní položky (n = 37)	<i>Program HPN je zcela funkční a prospěšný. Naše škola bohužel nedisponuje dostatkem sportovního vybavení a prostor k realizaci všech sportovních aktivit. Hřiště i tělocvična ve velmi špatném stavu. Nedostatek financí na generální opravu sportovišť.</i>	Potřeba kvalitativního ukotvení (kategorizace). Statistická analýza a interpretace.
Žákovský dotazník 1	Kvantitativní položky (n = 6391)	Ročník – 1	Kvantitativní výstup, statistické zpracování a uvedení (převážně se jedná o kontextová data).
	Kvalitativně- kvantitativní položky (n = 3800)	Oblíbený sport: <i>tenis</i>	Fakticky kvantitativní výstup, statistické zpracování a uvedení (převážně se jedná o kontextová data).
Rodičovský dotazník 1	Kvantitativní položky	Věnuje se vaše dítě sportovním aktivitám? Ano, 1× týdně	Kvantitativní výstup, statistické zpracování a uvedení.
Žákovský dotazník 2	(n = 5250) Shodné jako v dotazníku 1		Kvantitativní výstup, statistické zpracování a uvedení (převážně se jedná o kontextová data). Možnost porovnání většiny položek z obou dotazníků ; interpretace.
Rodičovský dotazník 2	Shodné jako v dotazníku 1		Opět možnost porovnat data. Data mají zásadní důležitost vzhledem k cílům HPN.

V následující kapitole (4) jsou data uvedena podle metod sběru: typů dotazníků a jejich položek. V následující kapitole syntetické (5) budou porovnána data z různých zjišťovacích šetření, pokud

takové propojení dává smysl (shodná nebo navazující formulace položky). Kapitola 5 je strukturována otázkami, které jako výchozí pro zjišťování určilo vyhlášení pokusného ověřování (viz výše).

4. Přehled výsledků projektu a výstupů podle daných kategorií

Kapitola obsahuje ucelenou prezentaci datových výstupů projektu – souhrn kvantitativních výstupů je v části 4.1 a souhrn kvalitativních výstupů s komentáři v části 4.2.

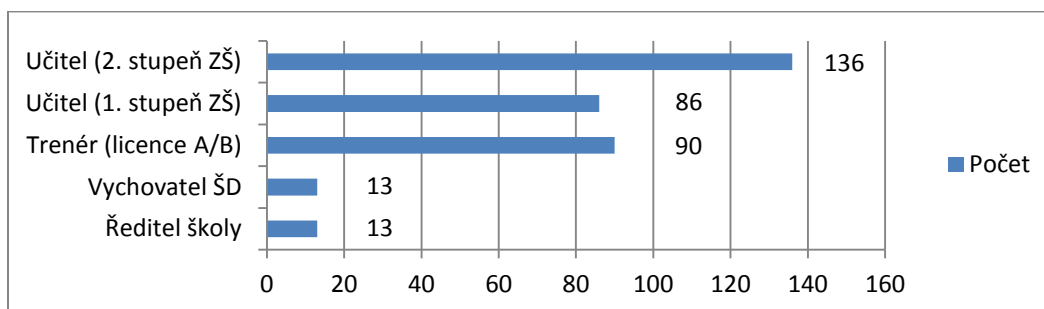
4.1 Kvantitativní data

V této části textuje uveden souhrn nominálních výsledků dotazníků pro učitele/trenéry, ředitele škol, zákonné zástupce a do projektu zařazené žáky.

4.1.1 Učitelský dotazník

Většina dat zaslaných učiteli/trenéry se týká hodnocení Metodiky a jejího potenciálu rozvíjet psychomotorické schopnosti žáků a jejich vztah ke sportování a pohybu. Níže jsou uvedeny některé kvantifikovatelné položky, kontextové informace o vzorku. Počet respondentů: 252.

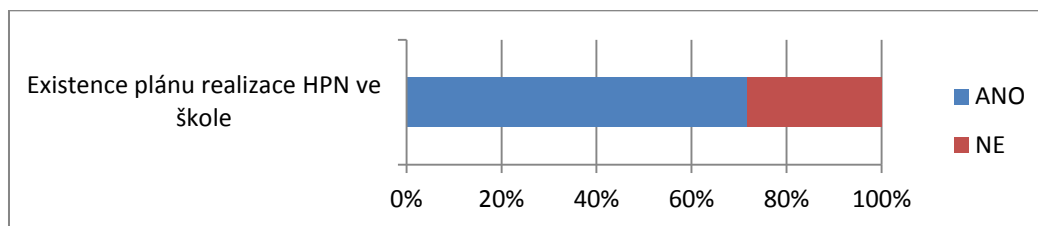
Položka 1. Respondenti zaznamenali, zda jsou učiteli, trenéry, vychovateli, řediteli školy³



Graf 1. Kvalifikace respondentů

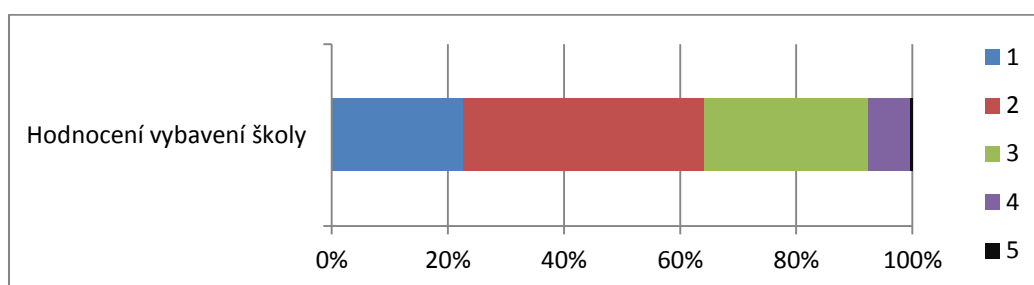
³ Řada respondentů označila více než jednu kategorii.

Položka 2. Respondenti zaznamenali, zda škola měla zpracovaná plán realizace HPN



Graf 2. Existence realizačního plánu HPN ve školách

Položka 3. Respondenti ohodnotili číselným kódem vybavení školy pro realizaci aktivit, které obsahovalo metodické doporučení HPN (1 – nejlepší; 5 – nejhorší)

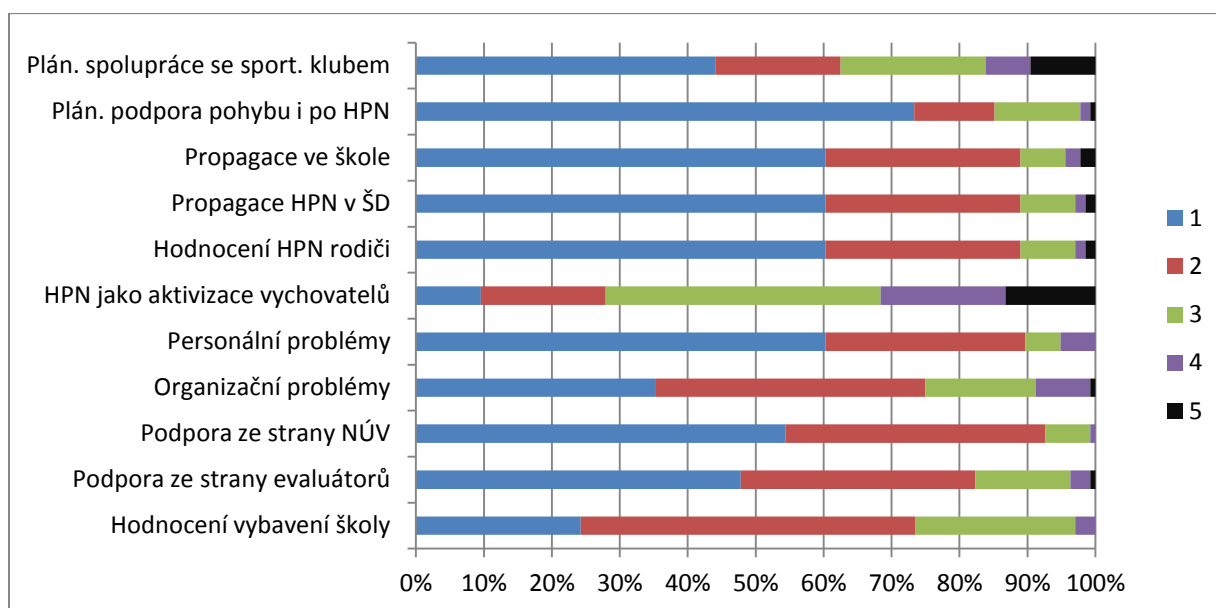


Graf 3. Hodnocení vybavení škol pro HPN

4.1.2 Ředitelský dotazník

Ředitelé (n = 156) hodnotili v jedenácti kategoriích různé aspekty spojené s realizací HPN. Jejich odpovědi jsou okódovány číselně od 1 do 5 (jedna znamená nejlepší hodnocení ve smyslu organizačního aj. zatížení školy) a uvedeny formou 100% grafu (graf č. 4).

Ředitelský dotazník: příklad hodnocení v kategorii Personální problémy: 1: nenastaly žádné; 5: nastalo jich neúměrně, velká zátěž pro školu.



Graf 4. Souhrnné hodnocení HPN z pohledu ředitelů zařazených škol

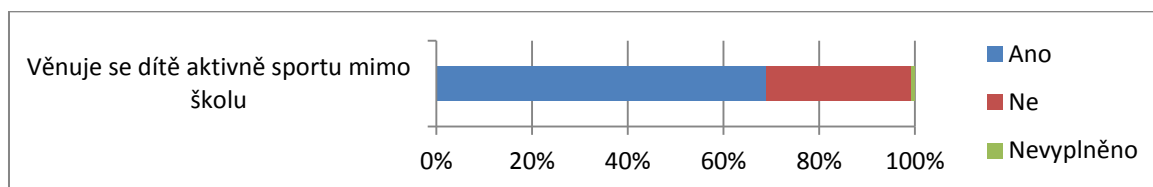
4.1.3 Dotazník pro žáky a zákonné zástupce

Data sebraná tímto způsobem umožňují porovnat očekávání žáků a zákonných zástupců spojená s HPN a jejich hodnocení po roce realizace programu. Vstupní dotazník byl vzhledem ke zpoždění zahájení projektu zadán v říjnu 2015 (dále „podzimní“) a data byla sbírána 31 dní⁴. Celkem reagovalo 155 ZŠ a počet respondentů tohoto šetření byl 6393 (z toho 2944 dívek, tj. 46,5 %). Ke konci školního roku (v dubnu a květnu 2016; tzv. „jarní“) bylo realizováno druhé kolo dotazníkového šetření. Odpovědi byly získány ze 142 ZŠ. Celkový počet respondentů činil 5250 (z toho 2374 dívek, tj. 45,2 %). Při odhadovaném celkovém počtu zapojených žáků (cca 7000 / po celou dobu ze 160 zapojených ZŠ) se jedná o velmi *solidní návratnost* (90, resp. 74 %)⁵.

Převážně nominální či ordinální data jsou v této části zprávy shrnuta a prezentována graficky. V další kapitole (5) budou propojena zejména s daty z ředitelského dotazníku.

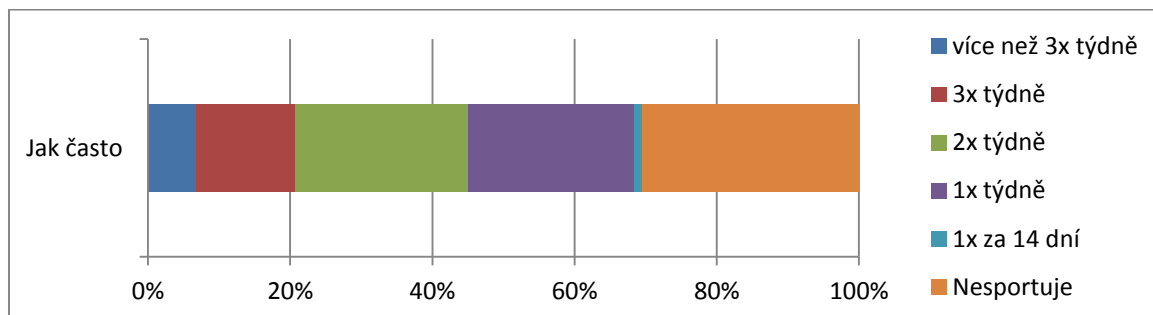
Podzimní šetření mezi žáky a zákonnými zástupci

Položka 1. Zákonní zástupci vypovídali, zda žáci sportují ve volném čase



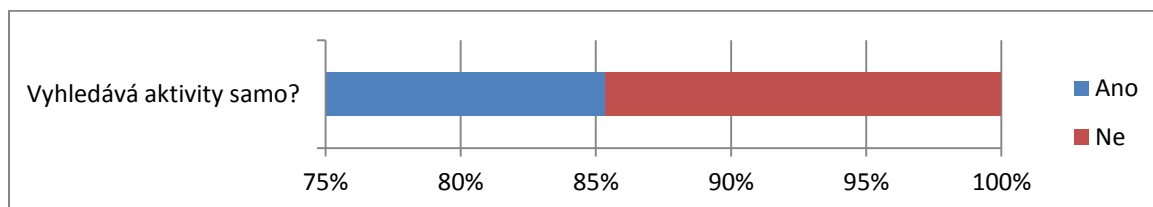
Graf 5. Sportování žáků ve volném čase (začátek HPN)

Položka 2. Jak často žák sportuje?



Graf 6. Četnost sportovních aktivit žáků ve volném čase (začátek HPN)

Položka 3. Vyhledávají žáci pohybové volnočasové aktivity sami?

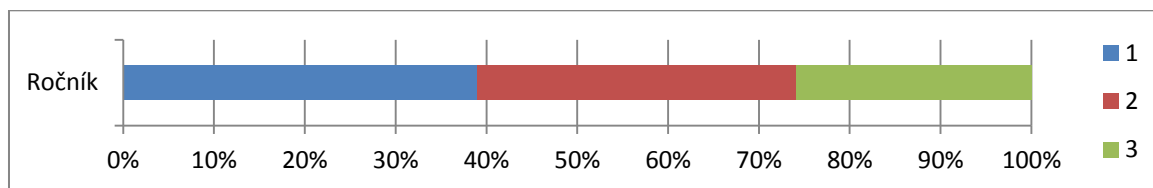


Graf 7. Samostatnost žáků při vyhledávání volnočasových sportovních aktivit (začátek HPN)

⁴ Data pomohli zpracovat (vložením do formulářů na Metodickém portálu RVP.CZ) pedagogičtí pracovníci zapojených škol na základě dohody o provedení práce. Za sběr dat z obou kol šetření jim patří velký dík!

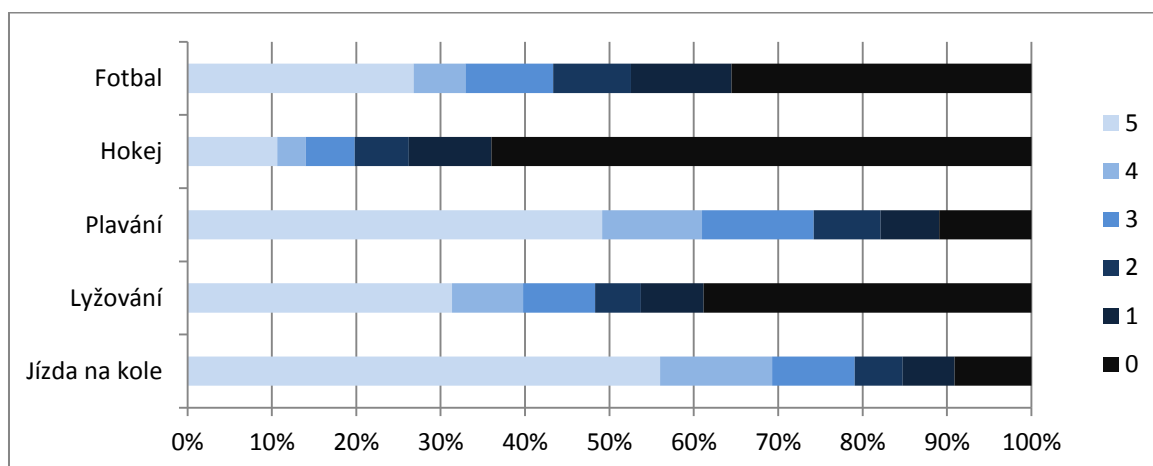
⁵ Učiteli/trenéry deklarovaná návratnost v jednotlivých školách byla cca 85 %; u zákonných zástupců však nižší.

Položka 4. Distribuce vzorku žáků podle ročníků



Graf 8. Žáci podle ročníků (začátek HPN)

Položka 5. Preference druhů sportu ve volném čase u žáků (5 – nejvíce baví; 0 – vůbec nebaví)

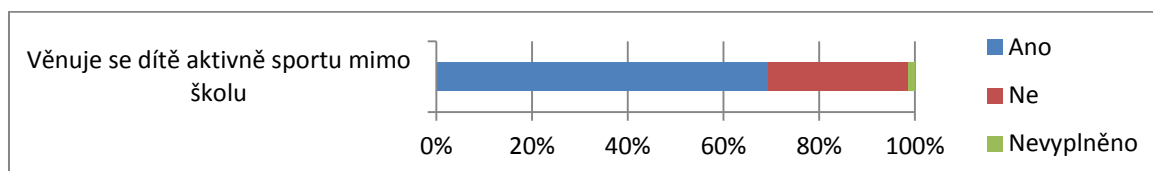


Graf 9. Preference druhů sportů u žáků (začátek HPN)

3800 žáků uvedlo v otevřené položce další sporty a pohybové aktivity, které provozují ve volném čase a „mají rádi“: od atletiky, biatlonu, volejbalu přes florbal až po jízdu na koni, balet či zumbu.

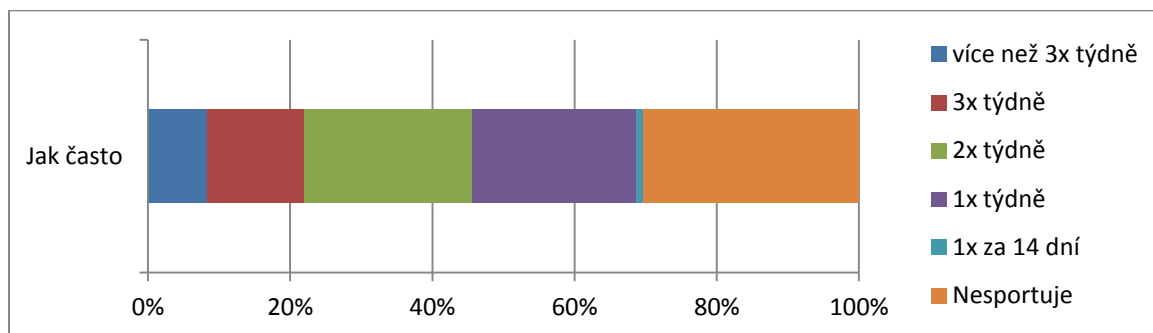
Jarní šetření mezi žáky a zákonnými zástupci

Položka 1. Zákonní zástupci vypovídali, zda žáci sportují ve volném čase



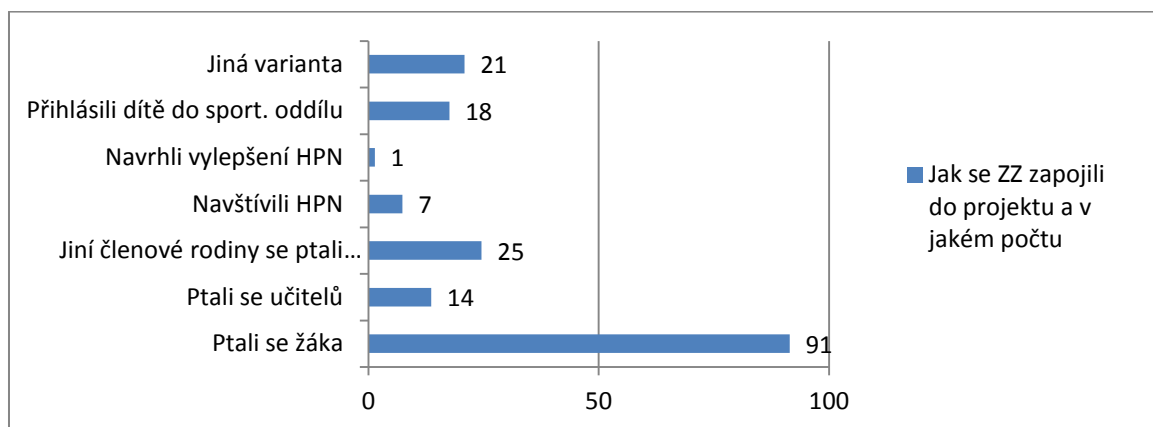
Graf 10. Sportování žáků ve volném čase (konec HPN)

Položka 2. Jak často žák sportuje?



Graf 11. Četnost sportovních aktivit žáků ve volném čase (konec HPN)

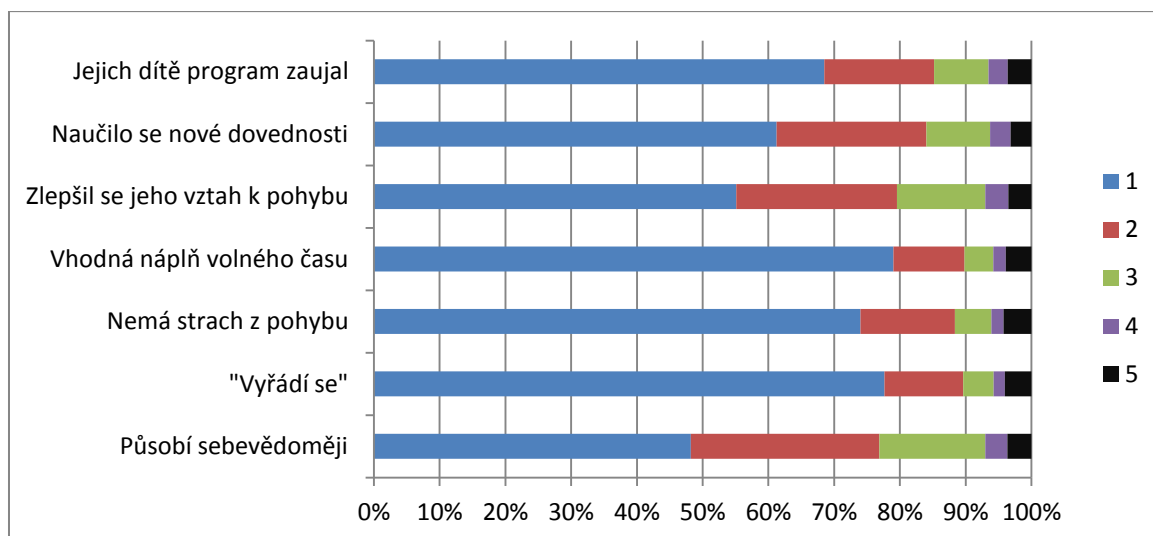
Položka 3. Jak byli zákonní zástupci žáků zařazených do HPN zapojeni do projektu?



Graf 12. Přímé zapojení zákonných zástupců do HPN (konec HPN)

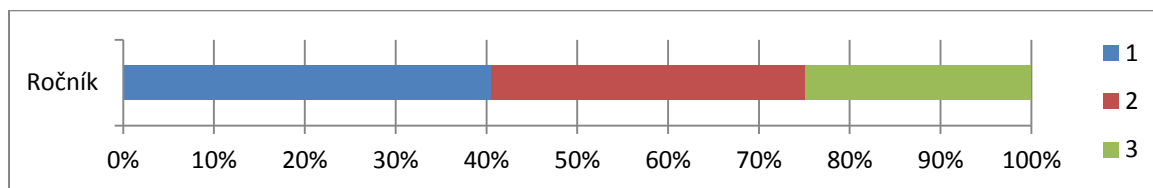
Jako „jinou variantu“ svého zapojení do HPN uváděli zákonní zástupci převážně jmenovitě sportovní a volnočasové aktivity zařazených žáků (jízda na koni, balet, hasičský sbor, bojová umění atp.).

Položka 4. Jak hodnotili zákonní zástupci naplnění očekávání týkajících se HPN (1 – nejlepší; 5 – nejhorší)



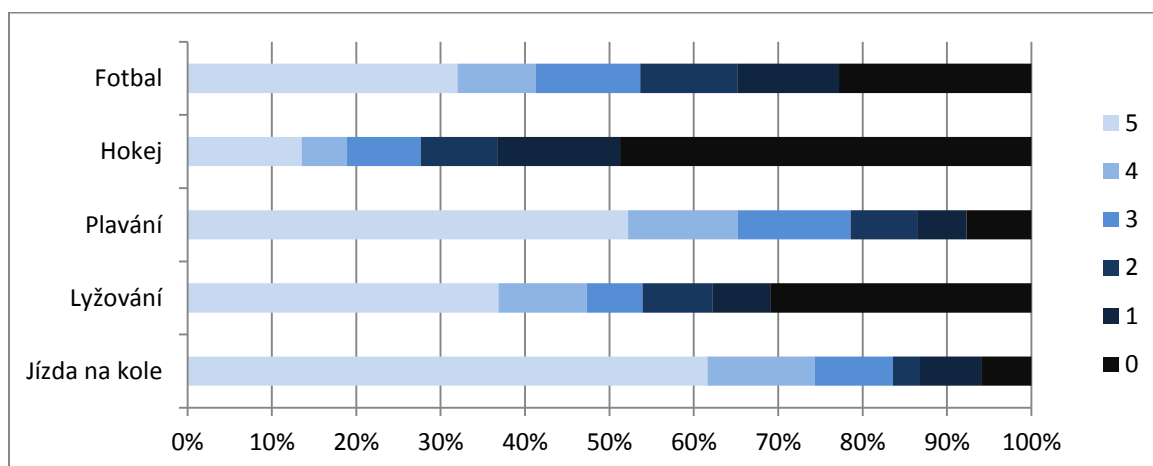
Graf 13. Hodnocení naplnění očekávání zákonných zástupců spojených s programem (konec HPN)

Položka 5. Distribuce vzorku žáků podle ročníků



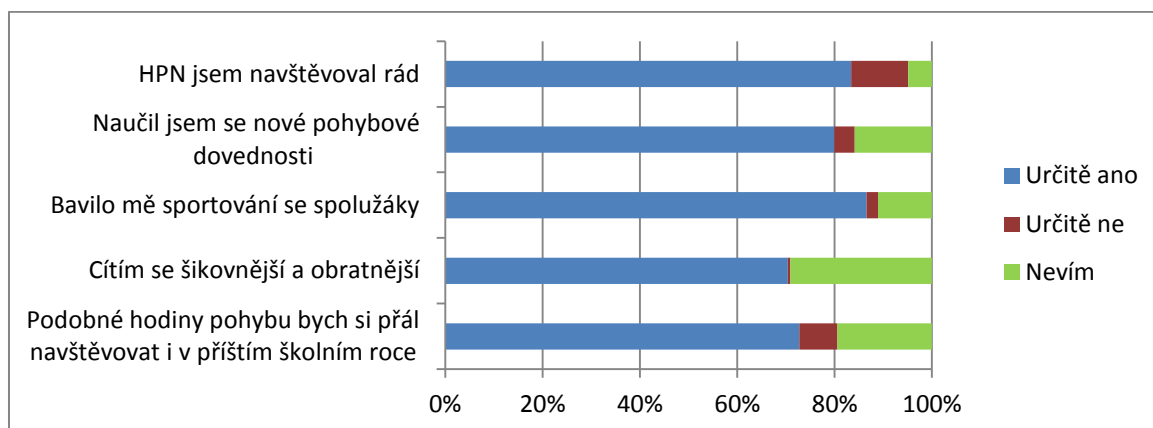
Graf 14. Žáci podle ročníků (konec HPN)

Položka 6. Preference druhů sportu ve volném čase u žáků (5 – nejvíce baví; 0 – vůbec nebaví)



Graf 15. Preference druhů sportů u žáků (konec HPN)

Položka 7. O HPN bych chtěl říci ještě následující:



Graf 16. Obliba HPN a co se žáci naučili (konec HPN)

4.1.4 Shrnutí hodnocení evaluátorů

Jednou z hlavních evaluačních aktivit v rámci pokusného ověřování programu HPN bylo **hodnocení kvality konkrétních hodin realizovaných na pilotních školách**. Pro dané hodnocení byl vytvořen tým evaluátorů – specialistů (trenérů, didaktiků), kteří hodnotili hodiny z hlediska využití hlavních cílů programu HPN.

Evaluátoři měli za úkol při návštěvách pilotních škol **zhodnotit kvalitu realizovaných hodin z hlediska jejich skladby a řízení** (obsah, organizace) a **metodického vedení** (motivace, efektivita). V případě

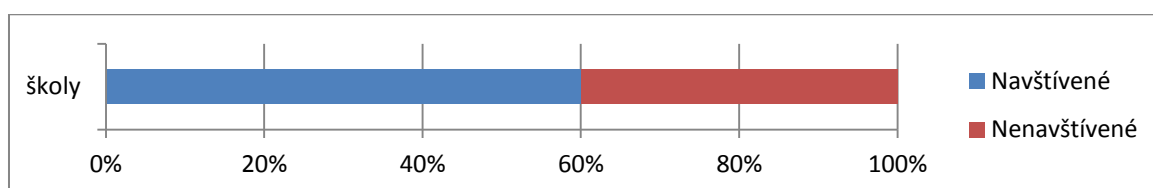
potřeby měli evaluátoři navrhnout vyučujícím konkrétní organizační či metodické úpravy (změny). Současně měli evaluátoři provést **rozhovor s vedením** jednotlivých **pilotních škol** a zjistit názory na program HPN (klady záporů), případně zaznamenat doporučení škol.

Evaluátoři zaznamenávali svá zjištění elektronicky, v uzavřené části webových stránek programu HPN. Před zahájením hodnocení se uskutečnilo setkání evaluátorů, na němž byla sjednocena pravidla pro hodnocení hodin a forma zápisů na webu.

Výsledky hodnocení

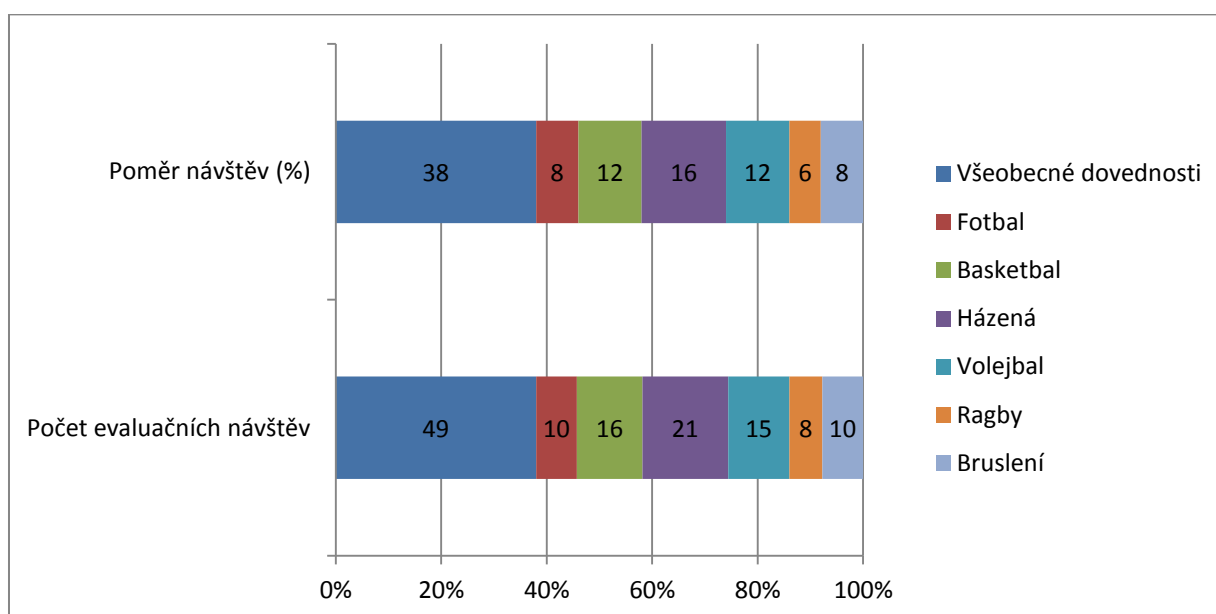
V průběhu prvního roku ověřování byly provedeny **záznamy z 96 pilotních škol** (60 % PŠ, viz graf č. 17). Na některých školách byl program hodnocen opakovaně. Z tohoto důvodu je k dispozici **129 záznamů**⁶.

Počet navštívených škol z celkového počtu zařazených



Graf 17. Záznamy z návštěv škol

Z hlediska zaměření hodin na konkrétní část Metodiky bylo hodnoceno **49** hodin (38 %) se **všeobecným** zaměřením, **21** hodin (16 %) bylo zaměřeno na **házenou**, **16** hodin (12 %) na **basketbal**, **15** hodin (12 %) na **volejbal**, **10** hodin (8 %) na **fotbal** a **10** (8 %) na **hokej-bruslení**, **8** hodin (6 %) na **ragby** (viz graf č. 18). Rozložení zaměření hodin odpovídá snaze o všeobecné zaměření pohybových činností i schopnostem učitelů (trenérů) zvládat kvalitně jednotlivé sporty. U hokeje-bruslení byly limitující i podmínky pilotních škol.



Graf 18. Zaměření sledovaných hodin

⁶ V následujícím textu jsou jednotlivé posudky evaluátorů místy označeny čísly, která posuzované hodiny svazují se školou a trenérem a která jim automaticky přiděloval systém sběru dat. S čísly, kódy a jejich propojováním lze dále pracovat, např. v případových studiích škol či trenérů.

Následující část kapitoly 4 je věnována publikaci kvalitativních dat zajištěných během pokusného ověřování a nejdůležitějším zjištěním, která jsou v textu komentována.

4.2 Kvalitativní data

Data jsou také v této části kapitoly rozčleněna podle nástroje zjišťování, v následující kapitole (5), věnující se interpretaci dat, jsou řazena k příslušným otázkám z vyhlášení pokusného ověřování (viz kapitolu 1).

4.2.1 Učitelův dotazník

Učitelé/trenéři hodnotili Metodiku strukturovaně podle kapitol. V plánu byly dvě vlny hodnocení. První byla realizována v listopadu a prosinci, po školení a cca 10 odučených hodinách ve školách. Záměrem bylo naučit učitele pracovat se zpětnovazebními formuláři. Do šetření bylo zapojeno 252 pedagogických pracovníků ze 151 ZŠ; jednalo se o 85,4 % *registrovaných učitelů/trenérů HPN*, což je důkaz o solidní míře zájmu a zapojení těchto lidí do celého procesu ověřování. Komentáře byly kódovány otevřeným kódovacím systémem a axiálně přepočítány na signifikantní faktory hodnocení. Okruhů či faktorů vyšlo v každé hodnocené kategorii rozdílné množství a částečně se nekryl ani typ faktorů. Proto jsou odpovědi vyhodnocovány zvláště pro každou kapitolu Metodiky.

Vzhledem k avizovanému prodloužení programu, byla druhá vlna šetření plánována na počátek školního roku 2016 – 17. K druhému kolu sběru dat však z důvodu změny řízení projektu nedošlo.

4.2.1.1 Všeobecný pohybový rozvoj

V tomto formuláři se učitelé/trenéři vyjadřovali k první kapitole Metodiky – Všeobecný pohybový rozvoj. Základními kategoriemi odpovědí jsou pozitivní vyjádření, negativní vyjádření a popisné vyjádření se zpětnou vazbou k práci školy (a realizaci HPN), nikoliv k Metodice.

Bylo zaznamenáno celkem 177 (z 250, tedy 70,8 %) pozitivních vyjádření. Výraznými dimenzemi pozitivního hodnocení byly:

- „děti jsou natěšeny“;
- „studijní potenciál Metodiky“;
- „rozvoj vztahu k pohybu dětí“.

Spíše horších vyjádření, která obsahovala upozornění na chyby a nevhodné aspekty, bylo zaznamenáno 30 (12 %). Negativní hlavní faktor slyly zejména tyto typy vyjádření:

- v metodice „něco chybí“ (nejčastěji atletická či gymnastická průprava, evergreenem požadavků je florbal);
- „málo cvičení“ (*Uvítal bych mnohem větší zásobník včetně netradičních příkladů, např. z oblasti psychomotoriky*);
- „organizační aspekty“ – málo učitelů, složité hry, nedobré vysvětlivky a vysvětlující schémata, málo času na realizaci (45 minut týdně) apod.;
- dimenze „věk“ se objevovala vyrovnaně mezi kladnými (*je to pro věkovou skupinu vhodné*), tak mezi zápornými (*nevhodné pro první třídu, děti nejsou naučené poslouchat*).

Pro autory Metodiky jsou cenná upozornění na konkrétní chyby:

- *Hra piškvorky je dosti chaoticky vysvětlená a ani obrázek č. 5 nic nevyovídá, jak se má postupovat, takže jsem si vytvořil svoje pravidla;*
- *Ve hře Souboj rytířů v žádném případě nedoporučujeme souboje na lavičkách.*

Jednou se objevilo upozornění, že Metodika nenabízí specifickou podporu pro zdravotně a mentálně postižené žáky.

Další druh zpětné vazby byl k celkovému pojetí HPN: oceňována byla systematická metodická podpora, podpora evaluátorů a NÚV. Někteří učitelé se zapojili do vytváření metodické podpory zasíláním videí nebo v diskusích během seminářů. Ti také poukazovali na kvalitní on-line podporu a rozrůstající se video-metodiku: *... a dále je super webový portál, kde jsou i videa, která umožní lepší představivost u jednotlivých cvičení.*

Popisná zpětná vazba je v rámci evaluace tím nejdůležitějším faktorem, slučujícím nejcennější odpovědi učitelů/trenérů z hlediska pedeutologie, utváření komunity učitelů a společné práce na dalším rozvoji programu. Tento typ zpětné vazby se objevoval poměrně často a vyjádření byla velmi široká. Řada z nich je vhodná k dalšímu využití, např. pro on-line portál (hop.rvp.cz). Objevily se ve dvou nejdůležitějších dimenzích:

- *„struktura vyučovací hodiny“: odpovědi typu, kam v hodině je vhodné jaká cvičení ze zásobníku zařazovat a proč (Většinou tato cvičení využíváme na začátku hodiny na zahřátí v rušné části.);*
- *„co zařazovali – varianty her a cvičení“ (Činnosti s lanem také zařazujeme do začátku hodiny – podbíhání vodopádů, skákání přes potok, také zařazují točení a skákání na místě. Na pavoučky se moc neujalo, Na žraloky velmi oblíbená hra, v různých variantách. Závody raket také pěkné, náročné na přípravu – časově. Z úpolových aktivit nejoblíbenější – Dobývání hradu.).*

Jen v těchto dvou dimenzích bylo získáno 121 odpovědí (49,8 % z celkového počtu zaslaných), s nimiž lze dále pracovat při případné další podpoře tohoto programu.

Potěšující je to, že se objevily i odpovědi, které jsou kongruentní s cíli HPN: kvalitní socializace (4), zlepšené pohybové dovednosti a vztah k pohybu u žáků (10) a dokonce jednání v duchu fair play (1).

4.2.1.2 Fotbal

V tomto formuláři se učitelé/trenéři vyjadřovali k druhé kapitole Metodiky – Fotbal. Základními kategoriemi odpovědí jsou pozitivní, negativní vyjádření a popisné vyjádření se zpětnou vazbou k práci školy (a realizaci HPN), nikoliv k Metodice.

Bylo zaznamenáno celkem 119 (z 250, tedy 47,6 %) pozitivních vyjádření. Výraznými dimenzemi pozitivního hodnocení byly:

- *„dětem se hry líbily“;*
- *„ocenění pro metodickou podporu a video-metodiku“;*
- *„hodně času věnováno ovládní míče – to je základ“;*
- *„důraz na průpravná cvičení a individuální cvičení s míčem“.*

V pozitivních komentářích se objevoval stín pochybností – *hravý přístup vede děti k myšlence, že se naučí fotbal za 30 minut a bez pravidel; nebo fotbal je klučíčí hra, dívky kopání do míče nebaví.* Jedná se podle nás o výzvu k dalšímu vedení učitelů/trenérů, pokračování jejich metodické i mentorské podpory, větší intenzitě práce s videem apod. Jiný příklad ukazuje, že dimenze „hravosti“ a „pohlaví hráče“ lze využít i jinak – a svorníkem je motivace, protože *„fotbal není jen pro chlapce“: Vzhledem k tomu, že jsou zapojena také děvčata, která vše zvládají, opět hravou formou a vše v pohybu,*

ukazuje se, že Metodika je vhodně sestavená. Genderový stereotyp se uplatnil didakticky přiměřeně v tomto názoru jednoho z respondentů: *Zkoušeli jsme i hru, zjistil jsem, že děvčata se více pouští do hry a baví je více, pokud hrají proti sobě, a ne proti chlapcům. Rozděлил jsem proto skupinu a dvě holčičí družstva a dvě chlapecká, která hrála vždy proti sobě. Střídali se v krátkých časových úsecích.*

Podobně je to s námitkou, že *mnohá cvičení jsou jen pro jednoho žáka a ostatní při nich stojí*. Toto bylo opakovaně sdělováno trenérům/učitelům písemně, ústně, ukázkami i video-metodikou jako mýtus a chybný přístup. Metodika neobsahuje cvičení, při němž mají ostatní sledovat jednoho žáka.

Školským evergreenem jsou nevhodné pomůcky, zejména obuv: *s rodiči jsem o tom opakovaně mluvila, ale...* I toto je třeba přenést do kompetence školy a více se zaměřit na zapojení zákonných zástupců do úspěšné realizace vzdělávacích aktivit, včetně volnočasových.

Spíše horších vyjádření, která obsahovala upozornění na chyby a nevhodné aspekty, bylo zaznamenáno 20 (8 %). Negativní hlavní faktor sytily zejména tyto typy vyjádření⁷:

- věkové: *pro děti tohoto věku je většina cvičení příliš náročná, děláme jen jednodušší;*
- genderové: *fotbal je klíčící hra, holky nemají koordinaci kopání, nebaví je to* (objevily se ale i opačné názory!);
- organizační: *... nemám prostor před hodinou, vše děláme za pochodu;*
- materiální: *Někdy nás trápí nedostatek pomůcek – buď nemáme, nebo je využívá jiná třída.*

Popisná zpětná vazba ukázala na jedné straně kreativitu učitelů/trenérů a schopnost využít inspirace z Metodiky, na druhé straně však potřebu jejich dalšího vzdělávání a práce s komunitou učitelů/trenérů ve školách jako takovou. Tento typ zpětné vazby se objevil ve 27 odpovědích (11 %):

- nejčastěji jde o popis realizace výuky s konkrétní situovanou i objektivizovanou zpětnou vazbou: *... Další úkol, děti mírně před sebe do výšky nadhodí míč a zkouší si ho zastavit tělem (jen ne rukama). V další části, zkoušíme první panenky. Nejprve jim ukážu, jak to vypadá ve skutečnosti, a pak jim ukazuji jednoduché první cviky – děti se učí mírně nadhodit míč a odrazit stehem a opět chytit do ruky a opakovat. Cvičení provádíme jen chvíli, aby si vyzkoušely děti individuální cviky, a motivuji je, že si taková cvičení mohou zkoušet i doma... Děti herní cvičení velmi baví. Po celou dobu si především hrajeme, a přitom se děti učí novým dovednostem a osvojují si i pravidla hry. Vidím u dětí, jak se každý individuálně ve svém vývoji posunulo dál. Mám radost, že jsme se i letos v prosinci mohli přihlásit do našeho prvního školního fotbalového turnaje (pořádané mezi dalšími školami), a mezi ostatními soupeři jsme se neztratili;*
- „doplnění dalšími cviky“: *doporučená cvičení jsme atraktivněli coerverovskými cvičeními (7 míčů aj.);*
- „nedostatek vzdělání“: *Osobně jsme měly i my vyučující lehce problém se správnou formulací fotbalových úderů, v tuto chvíli pak kluci spíše „školili“ nás;*
- k této dimenzi lze přiřadit i dimenzi „diferenciace“⁸: *Chlapci v převážné většině chodí do oddílu fotbalu ve vedlejší obci, a tak pro ně začátečnické pokusy byly nudné. Naopak některá děvčata „z principu“ fotbal odmítají, a tak hry s fotbalem jsme museli hodně „vybírat“. Nebo: Těžké bylo pro děti prosadit se mezi žáky, jež navštěvují sportovní klub a dovednosti už ovládají. Snažil jsem se volit cvičení, kde se rozdílly smazávaly.*

⁷ Neobjevila se však ani jedna závažnější dimenze s více než 2 podobnými odpověďmi.

⁸ Podle TALIS 2013 se jedná o významnou pedagogickou oblast, kde čeští učitelé necítí potřebu se rozvíjet.

Za problematické lze označit to, že zatím neproběhl sběr zpětných vazeb učitelů/trenérů k částem Metodiky, které nevyzkoušeli v (zkráceném) prvním pololetí: v této části dotazníku napsalo 33 z nich, že část dosud vůbec nevyzkoušeli (celkem 13,2 % všech respondentů).

Na první pohled příznivé zjištění je to, že učitelé se věnovali evaluaci poctivě a zaznamenali své zkušenosti široce a s nasazením.

4.2.1.3 Basketbal

V tomto formuláři se učitelé/trenéři vyjadřovali ke třetí kapitole Metodiky – Basketbal. Základními kategoriemi odpovědí jsou pozitivní, negativní vyjádření a popisné vyjádření se zpětnou vazbou k práci školy (a realizaci HPN), nikoliv k Metodice.

Bylo zaznamenáno celkem 100 (z 250, tedy 40 %) pozitivních vyjádření. Výraznými dimenzemi pozitivního hodnocení byly:

- „kvalitní metodická podpora“: *Metodika je podle mě zpracována velmi dobře, ale pro naše účely až zbytečně podrobně. Nebo, velmi jsem ocenila tipy a rady, jak dětem naservírovat pravidla a techniku a zároveň je neodradit, protože trpělivost u dnešních dětí není silná stránka... Také jsem ocenila v metodice obrázkovou přílohu, variace, obměny, možnosti udělat cvičení zábavná...;*
- „struktura je logická, odpovídá potřebám výuky dané věkové skupiny“: *metodicky ve vztahu k věku i skutečným schopnostem dětí mladšího školního věku je zpracován basketbal. Nebo, tato tematika se z mého pohledu hodnotí velice dobře jakožto trenéru basketbalové mládeže. Velice dobře zpracovaná pro začínající basketbalisty: systémem od jednoduchého ke složitějšímu, začíná základním ovládním míče...;*
- „srozumitelnost“: *vstřícné, jako fotbal, normální jazyk; nákresy – srozumitelné; hry na schématech vypadají složitě, ale po prostudování pravidel jsou snadno pochopitelné. Objevil se ale i částečně odlišný pohled: Doprovodný text (pro moje účely) odborný (např. s. 31) odkazující se na odbornou literaturu. Nekritizují, pouze chci sdělit, že ve mně vyvolává dojem, že musím cosi dohánět... Průpravné hry a agility soutěže obsahují příliš „vázanosti“ (metry, zákazy atd.);*
- „pestrost“: *výhodou je široká a pestrá nabídka soutěží.*

Hlavními tématy zpětných vazeb byly střelba (na koš) a driblink v pohybu – *mezikroky mezi driblinkem na místě, v chůzi a pohybu, časování tohoto pokroku; ohled na možnosti žáků; nebo Líbí se mi i náměty na jednoduchou náhradu nákladných pomůcek. Již jsem využila náměty driblinku na místě i v pohybu (str. 27,28).* Ani zde nelze nalézt nějak výrazně převažující názor, abychom mohli vybrat některá témata jako vysloveně nutná pro doplnění Metodiky.

Zvažovat je třeba podání vůči učitelům: kombinace obrázku, metodického komentáře, odborného zázemí, videa (*Pro mne osobně nevyhovující grafická forma nákresů. U příkladů dalších cvičení chybí nákresy: „M dril, T dril“*). A dále je třeba věnovat péči struktuře Metodiky, čímž by se ještě zvýšila její atraktivita a podpořilo se snadné šíření mezi všechny ostatní pedagogické pracovníky, kteří by o ni projevíli zájem (viz tento příklad občasného názoru učitelů: *slovní balast v úvodech před cvičeními má tendenci zavádět od hlavních myšlenek, které zde mají rezonovat*).

U této kapitoly se mnohem méně než u dalších objevuje diskuse o vhodnosti daných průpravných a tréninkových cvičení a her vzhledem k věku a schopnostem žáků. Zato její „upovídánost“ a odborná přetíženosť jsou zmiňovány opakovaně (6x).

Spíše horších vyjádření, která obsahovala upozornění na chyby a nevhodné aspekty, bylo zaznamenáno pouze 8 (3,2 %). Negativní hlavní faktor sytily zejména tyto typy vyjádření⁹:

- „upovídánost“ (viz výše);
- „chytání míče, přihrávka“: ... *nemůžu učit driblink, když neumíme chytit míč*;
- „nízké koše“: potřeba se objevila ve více odpovědích: *nemáme vybavení na to, abych dětem mohla ten koš dát níž, takže většina z dětí na koš ani nedohodila*; je třeba zdůraznit, že toto téma bylo řešeno na školeních a v rámci návštěv evaluátorů – basketbalový koš je možné nahrazovat jinak vyznačeným cílem, dokonce to bylo doporučováno;
- ojedinelé „nevhodnost pro určitý věk žáků“: *práce ve skupinkách pro prvňáky nepoužitelná; nejsem přesvědčený o tom, že s basketem se má začít už v první třídě. Já osobně v oddíle děti pod 7 let беру zcela výjimečně* (jedná se o výjimečný výskyt tohoto názoru);
- „chytání míče“, „přihrávka“: *nelze učit driblovat, když neumějí chytit míč; basketem se má začít až po házené*;
- fotografie: nekvalitní, pro ilustraci nevhodné – *jsou na nich starší děti*.

Popisná zpětná vazba ukázala na jedné straně kreativitu učitelů/trenérů a schopnost využít inspirace z Metodiky, na druhé straně však potřebu jejich dalšího vzdělávání a práce s komunitou učitelů/trenérů ve školách jako takovou. Tento typ zpětné vazby se objevil ve 35 odpovědích (14 %):

- „různě velké a tvrdé míče“: *nevýhodou jsou vysoké koše a těžké míče, raději používám na vše míče na miniházenou PRH-2. Jsou plastové, lehké a naprosto bezpečné. Nebo, ze začátku jsme nahradili klasickými volejbalovými. Ze začátku roku získaly děti určité dovednosti při manipulaci s míčem, naučily se ho nebát, chytat ho...* Odpovědi korespondují s tím, co bylo učitelům sdělováno během školení a evaluačních návštěv;
- „provazování cvičení a her“: *učili děti, co je dribling, používali různá cvičení ve dvojicích, obcházel různé překážky, běhali mezi kužely, vše za doprovodu driblingu, snažili se zapojit obě ruce i tu horší stranu; nebo zajímavá varianta individuálního cvičení pro dvojici: zařazujeme couvání spojené s driblinkem a proti stojící žák ukazuje různý počet prstů na jedné ruce. Úkolem kamaráda je říkat počet prstů, které vidí (pěst označuje 0)*;
- „školní prostředí“: *na chodbách máme basketbalové mini koše, do kterých děti o přestávkách hází pěnové míče*;
- „domácí úkol“: odpověď se objevila dvakrát, jedná se o zajímavé zapojení domácího prostředí žáků do podpory HPN.

Důležité je to, že učitelé/trenéři i v této kapitole přistupovali k programu HPN jako k inspiraci, skutečně se zabývali (jako evaluující experti) celým textem a snažili se zhodnotit více dimenzí, nejen využitelnost pro výuku (strukturu, srozumitelnost, kvalitu vyobrazení a jejich relevanci...). Objevil se postoj, který dobře ilustruje pochopení cíle metodické podpory – integrovat propedeutiku těchto míčových her, nerozvíjet předčasně taktické zásady her, ale trénovat dovednosti společně pro všechny hry: *basketbal, volejbal, házená. Rozhodl jsem se tady spojit tyto 3 sporty, jelikož jsme zatím dělali nejčastěji podobná cvičení se zaměřením, stejně jako při fotbale, na ovládní míče oběma končetinami*.

4.2.1.4 Házená

V tomto formuláři se učitelé/trenéři vyjadřovali ke čtvrté kapitole Metodiky – Házená. Základními kategoriemi odpovědí jsou pozitivní, negativní vyjádření a popisné vyjádření se zpětnou vazbou k práci školy (a realizaci HPN), nikoliv k Metodice.

⁹ Neobjevila se však ani jedna závažnější dimenze s více než 2 podobnými odpověďmi.

Bylo zaznamenáno celkem 87 (z 248, tedy 34,8 %) pozitivních vyjádření. Výraznými dimenzemi pozitivního hodnocení byly:

- „kvalitní metodická podpora“: *manipulace s míčem se mi na úvod osvědčila, držení, kutálení, podávání, házení a chytání, aby se ho postupně začaly učit ovládat (str. 38) a 3.1.1.2 manipulační cvičení zaměřená na držení a podávání míče (str. 39) bod 1; 2; 3; 4 a 8; 9; 10 – děti to bavilo, snažily se. Nebo, ... velmi oceňuji Vaše rady směřované na bezpečnost a kázeň žáků, protože se domnívám, že pokud bych se jimi neřídila, lehko by mohlo dojít k úrazům;*
- „množství her a cvičení“: *Metodika této části mi také vyhovuje. Veškeré manipulace s míčem jsou srozumitelné, je jich takové množství, které jsme zatím ani nevyčerpali....;*
- „přístupnost dětem“: *házenou jsme začali v polovině listopadu. Přijde mi dětem nejbližší, a proto jí budeme věnovat 5 týdnů. Nebo, házená se stala dle mého názoru nejoblíbenějším sportem většiny žáků.*

Metodika pro házenou byla opakovaně označena za *pestrou, odpovídající věku a nejlépe zpracovanou*, co do obsahu i formy (*názorné ilustrace*): *Jako bývalá vrcholová házenkářka smekám před zpracováním Metodiky pro házenou.*

Učitelé/trenéři v odpovědích ukazují, že jim je duch programu jasný: *Nevím, zda je to někde v textu zdůrazněné, ale je potřeba, aby trenéři/učitelé nebrali cvičení pro fotbal, basketbal, házenou atd. jako samostatné kapitoly! V každém sportu jsou cvičení, která se dají aplikovat i na jiný sport (i jen tím, že změníme míč) a to je dle mého názoru důležité, aby si každý uvědomil. Prolínat cvičení mezi sporty a sporty mezi cvičení, čímž dostanou všichni obrovský zásobník her a cviků. V této části více než jinde upozorňují na nutný vklad učitele: *dle mého názoru není třeba nic upravovat, až na maličkosti, které si podle potřeby každý upraví sám; dle prostorových a materiálních možností.**

Spíše horších vyjádření, která obsahovala upozornění na chyby a nevhodné aspekty, bylo zaznamenáno pouze 6 (2,4 %). Negativní hlavní faktor sytily zejména tyto typy vyjádření¹⁰:

- „složitost × jednoduchost“: *děti tato aktivita vůbec nenadchla, že se raději chtěli věnovat daleko složitějším činnostem, jako je basketbal či volejbal; nebo, kvalitně zpracované, pro tuto věkovou kategorii však někdy složitější;*
- „nic nového“.

Jako i jinde se při popisu realizace objevily potíže s velikostí tělocvičny, branek a míčů. Někteří učitelé doslova hořekovali nad připraveností žáků: *námětů na cvičení je mnoho, kvalitou žáků je však nelze plně realizovat.* Je třeba poznamenat, že jsou to právě učitelé, kteří by měli mít ambici strhnout žáky k vyššímu nasazení, svou přesvědčeností a přesvědčivostí (*self-efficacy*). Podle evaluátorů se však právě tato složka práce trenérů/učitelů v hodinách výrazně dařila.

To, že individuální dovednosti s míčem jsou základem pro všechny zařazené míčové hry, jsme napsali již v dřívějších částech zprávy, rovněž toto zdůrazňují učitelé/trenéři v tomto místě dotazníku. Uvádějí důležitý integrovaný cíl HPN: *odstraňovat postupně přirozený strach z míče: Některé děti se bojí míčů, a to i malých pěnových – souvisí i s basketbalem a volejbalem – ty nechávám, aby si pro míč ke spolužákovi doběhly a nemusely ho chytat (jinak by mi utekly a hra by tím skončila) – našťastí jejich spolužáci jsou vedeni k toleranci a s míčem skutečně vydrží, než si pro něj doběhnou... Cvičení na držení a podávání míče děti stmelují – již zvládají všichni naráz.*

Opakovaně se ukazuje to, že bude potřeba zajistit další zpětnou vazbu, protože řada učitelů správně zařazuje házenou (i jiné sporty) cyklicky, čímž zajišťují gradaci obtížnosti programu v průběhu roku: *na branku budeme střílet na jaře, až budeme chodit na velké venkovní hřiště.* Proto není dostatečná

¹⁰ Neobjevila se však ani jedna závažnější dimenze s více než 2 podobnými odpověďmi.

zpětná vazba ke složitějším aspektům her, zejména právě k minizapasovým formám, nácvičku přihrávek, fint a střelby v akci. K házené se v době prvního sběru dat ještě vůbec nedostalo 22 respondentů (9 %).

4.2.1.5 Volejbal

V tomto formuláři se učitelé/trenéři vyjadřovali k páté kapitole Metodiky – Volejbal. Základními kategoriemi odpovědí jsou pozitivní, negativní vyjádření a popisné vyjádření se zpětnou vazbou k práci školy (a realizaci HPN), nikoliv k Metodice.

Volejbal byl objektivně shledán (77 respondentů / 31,2 % z došlých 247 odpovědí) jako obtížný sport, tudíž byly aplikovány jen úplně základy: *volejbalové dovednosti začneme ověřovat ve 2. pololetí. Pokusíme se „zvládnout“ individuální činnosti s míčem. Tato hra je náročná a těžká i pro žáky 2. stupně.* V době konání šetření s volejbalem ještě vůbec nezačalo 42 (17 %) respondentů: *volejbalu jsme se zatím věnovali nejméně, čeká nás více v následujícím období.* Hodnocení je touto skutečností ovlivněno.

Přesto bylo zaznamenáno celkem 91 (z 247, tedy 36,7 %) pozitivních vyjádření. Výraznými dimenzemi pozitivního hodnocení byly:

- „kvalitní metodická podpora“: *Líbí se nám téma: hodit a chytit s technikou jednou a dvěma rukama, vrchem, spodem, nad hlavou, v lehu, kleku, tak i téma: Chytání míče do košíčku, odhod vysoko, daleko, na cíl. Dále hodnotím kvalitně příklady cvičení pro dvojice, snažíme se využívat při práci i obrázkový materiál a různé varianty her. Nebo: úplně super jsou v metodice uvedené individuální činnosti s míčem. Vše je detailně popsáno, zobrazeno. Bezvadné je rozdělení sítě na více částí;*
- „studijní potenciál Metodiky“: *v metodice jsem našla spoustu námětů na obohacení a oživení svých zkušeností;*
- „hry fungovaly“: *žáci se naučili dobíhat míč, přestali stát pouze na místech, lépe reagovali na nečekané přihrávky... obzvláště jsem si oblíbila hru s více míči, která nám ze začátku vůbec nešla, všichni byli zmatení, ale po pár nácvičkách začali být žáci rychlejší, jak s chytáním, tak s házením a přípravou na další možnou hru; nebo: volejbal nebyl doposud pro děti oblíbeným a vyhledávaným sportem, ale po těchto lekcích si dovolím říci, že si k němu vylepšily vztah.*

Metodika byla v této části přijata velmi pozitivně, děti podle ní dělají významný pokrok; učitelé/trenéři vyjádřili dokonce změnu postoje k uvádění do volejbalu žáků v tomto věku (*barevný volejbal, všeobecná průprava ovládnutí míče*).

Spíše horších vyjádření, která obsahovala upozornění na chyby a nevhodné aspekty, bylo zaznamenáno 18 (7,3 %). Souvisejí převážně s tím, že volejbal učitelé na tomto stupni vůbec nedoporučují. Ti, kteří Metodiku v době první vlny šetření již zkusili aplikovat, názor občas změnili – i explicitně, viz výše.

- „volejbal není vhodný“ – pro žáky prvních ročníků, někdy i pro žáky 1. stupně (v 8 případech): *výborné pro žáky druhého stupně nebo děti zapojené ve sportovním klubu, které prošly opravdovými základy a pracují s míčem minimálně 2x týdně. U třetího ročníku je práce s míčem lepší a jsou v omezené míře schopni vykonávat některé doporučené cvičení;*
- „obtížnost“: *volejbal – pro nás nejtěžší sport, ale pereme se s tím;*
- „více her a nápadů“: *chybí mi více nápadů na zábavné hry, hlavně u menších dětí;*
- prostorové potíže: *upřímně řečeno z volejbalu jsem já i děti docela nešťastný, není to chybou Metodiky, ale je to koordinačně náročný a pomalý sport, který zvláště v malých tělocvičnách nedokáže zapojit všechny děti.*

Popisné odpovědi opět dosvědčují kreativitu učitelů, danou částečně jejich *didaktickými znalostmi obsahu* a částečně také prostorovým omezením (nemáme tělocvičnu, viz také výše): *velice se mi osvědčilo plnění drobných úkolů při hře (přendávání tenisového míčku 1:1 i 2:2, sedy, otočky atd.);* nebo: *často jsme hráli tzv. formu 0 na beach volejbalovém hřišti. Písek žákům ztěžoval hru, ale právě díky tomu museli být stále připravení a bylo to pro ně fyzicky náročnější (u her s podbíháním sítě, atd.).* Učitelé si všimají, že některé děti preferují spolupráci a jiné soutěž: *rádi trefují kužely, někdo i z dálky, ostatní při tom rádi a pomáhají.*

Aplikační omezení (podle názoru učitelů/trenérů) související se složitostí propedeutiky volejbalu ilustruje následující odpověď: *z volejbalových činností provádíme jen základy. Tzn. házení, chytání, odbytí jakýmkoliv způsobem. Dá se říci, že se hlavně učíme zacházet s míčem. Vrcholem je přehazka ve skupinách.*

Řada učitelů/trenérů také v tomto místě upozornila na společný základ sportovních her s míčem a nutnost gradace náročnosti Metodiky pro období alespoň 3 následujících školních roků (vzhledem k délce realizace tréninků i věku žáků): *v odbíjené cvičení je stejné jako u basketbalu a házené. Základ je házení a chytání míče s následnou přihrávkou. První ročník ovládnutí míče/kutálení, vyhazování a chytání/různými druhy spodem vrchem jednou rukou atd./druhý ročník vyhazování a chytání míče ve dvojicích, hra 1-1 přes šňůru/míč nesmí spadnout na zem/třetí ročník vše jako u prvního a druhého ročníku, navíc přehazovaná přes síť 3-3, 4-4.*

4.2.1.6 Ragby

V tomto formuláři se učitelé/trenéři vyjadřovali k šesté kapitole Metodiky – Ragby. Základními kategoriemi odpovědí jsou pozitivní, negativní vyjádření a popisné vyjádření se zpětnou vazbou k práci školy (a realizaci HPN), nikoliv k metodice. U učitelů/trenérů kapitola, která jim doslova otevírala nové vesmíry. Ragby nepovažovali za vhodné učivo, ale kdo je zkusil, byl překvapen – reakcemi žáků a minimálním množstvím byt drobných šrámů, navíc rozhodně ne na duši.

I tak však 57 učitelů/trenérů (24,1 % ze získaných 238 odpovědí) v době konání šetření s tímto sportem ještě vůbec nezačalo – u těchto učitelů přetrvávala skepse (daná i zkušeností z reakcí žáků nebo zákonných zástupců: *při získávání (náboru) dětí do našich sportovních kroužků jsme se setkali s tím, že někteří rodiče ze strachu nepřihlásili nebo i odhlásili svoje dítě: vidí ragby jako nebezpečný sport pro tak malé děti.): zatím jsme nedělali, ale proč zrovna ragby??* Nebo: *ragby jsem s dětmi nedělal, docela se bojím vůbec ragby dělat.*

Vedle obecné skepse uváděli učitelé jako důvod prostředí, preferovali venkovní hřiště¹¹: *v tomto období ještě nebyla realizována – ponechávám ji až na jarní a letní období – na venkovním hřišti.*

Pro pokusné ověření Metodiky jsou proto podstatné názory zbývajících učitelů/trenérů – z těch cca 180, kteří metodiku vyzkoušeli, 69 zcela pozitivních, až překvapených názorů (jde o 38,1 %). Výraznými dimenzemi pozitivního hodnocení byly zejména:

- „kvalitní metodická podpora“: *Metodika na podporu ragbyových dovedností mě velice zaujala, protože je pro mě nová a setkávám se s ní poprvé. Cvičení zajímavá, doporučuji provozovat venku na travnatém hřišti, z důvodů snížení rizika zranění. Nebo: Metodiku hodnotím jako nejvíc zdařilou. Všeobecné povědomí o ragby stále běžně schází, ale Metodika poskytuje krásný náhled na úplné začátky a základní pravidla hry;*
- „motivovanost žáků – děti to bavilo – i učitele“: *jasné, stručné, výstižné. Účastníci „milují“ - zapojujeme prvky každou hodinu. Nebo: Pro děti je těžké najít hranici, kdy je to ještě hra a kdy*

¹¹ Těchto názorů byly v odpovědích jen jednotky, oproti desítkám skeptických.

už je to agresivita (bojující želvy), tyto hry ale děti nesmírně baví. Využívám je i mimo hodiny pohybu navíc;

- učitelé uvedli také jeden externí faktor, který sytil relativní úspěch ragby v HPN – soutěže špičkového patnáctkového ragby – mistrovství světa a „Six Nations Cup“: *díky TV-přenosům těch soutěží momentálně je ragby „v kurzu“. Proto vítám každou Metodiku, která trenérům/učitelům přiblíží, jak na to. A zde se to podařilo;*
- „Metodika velmi dobře využitelná i na druhém stupni v TV“.

Metodika byla chválena také pro autentičnost a možnost učit se s dětmi. Některé aspekty ragby nebyly ale správně pochopeny – např. princip boj o míč a boj o prostor nejsou v opozici; ale obojí je základem tohoto sportu: *na ragby se děti těšily, ale nedokázaly si pod tím představit nic jiného než jen „boj o míč“. Průpravnými cvičeními byly proto trochu zklamané, ale dařily se jim. Z mého pohledu to byla činnost celkem nebezpečná, neboť děti chtěly hlavně zápasit, bojovat, vyhrávat, svalovat na zem atd. Bylo těžké jim vysvětlit, že tomu tak vždy není a je třeba trénovat vše postupně.* Reálnější byl přístup jiného učitele k těmto základním principům – ten má šanci žáky více naučit (v ragby): *po dvou hodinách ragby už ani nikdo nebrečí. Myslím si, že je hodně důležité, aby se děti naučily správně padat, zapřít se a jít beze strachu vpřed, a ne jen při ragby, ale budou to potřebovat i v životě.*

Spíše horších vyjádření, která obsahovala upozornění na chyby a nevhodné aspekty, bylo zaznamenáno 10 (5,5 % ze 181 respondentů). Hlavními faktory dílčího nepřijetí mezi učiteli byly:

- „množství dětí – nebezpečné, není proto vhodné“;
- „postupně se zvyšující nevyrovnanost mezi dívkami a chlapci“;
- výjimečně se objevily stesky nad nedostatkem výkladu v metodice a nad špatnou kvalitou vyobrazení (opět našly protiváhu v názorech opačných);
- „neznámé termíny“: *mám problém s porozuměním se cvičením číslo 3 str. 76, jak se mají žáci přivázat?? Dále nerozumím na str. 77 cvičení 1, co je „na dlouhé ruce“. Potřebovala bych vidět hru a Metodiku ragby případně i vyzkoušet;*
- „ragby nepodporuji – zařazuji jen úpolová cvičení, ta jsou velmi dobrá“: *ragby moc nepodporuji, ale procvičujeme jen přetlačování... Metodika dobře zpracovaná;*
- radost přechází v agresivitu, těžko se to zvládá: *i přes zdůrazňování fair play děti často neunesly kontakt se soupeřem a oplácely hrubostí.*

Popisné odpovědi korespondují s již uvedenou ambivalencí v přístupu učitelů/trenérů k ragby v HPN. Zajímavý byl námět s propojením se staršími žáky: *ragby má u nás ve městě velkou tradici, a proto máme ve skupině i žáky, kteří se ragby aktivně věnují ve svém volném čase. Pro hodiny HPN využívám jako asistenty i dva žáky ze 7. tříd.* O poctivosti přístupu učitelů v pro ně novém „terénu“ svědčí toto vyjádření: *opravdu se pokoušely dodržovat, co jsem jim řekla od prvňáků až po třetáky. Využili jsme dlouhé ponožky na ruce. Pouze u jednoho chlapce byl problém, protože ostatní děti pořád štípe, nedá si to vymluvit, vysvětlit. Vyzkoušeli jsme: (str. 75, str. 76/2 bez modifikací, str. 76/3 – šlo to skvěle); Zápas, rovnováha (str. 77/1,2,3,4); Osvědčila se i hra: Kuřata a lišky a Trojúhelník (str. 78); ve 2. pololetí jsme vyzkoušeli a osvědčily se hry: bojující želvy, vytlačování z kruhu a vtahování do kruhu. Musíme pracovat více na zvládnutí práce celým tělem – využití vlastní váhy. Základní principy hry a základy úspěchu jsou učitelé/trenéři považovány za obtížné – pokračování cvičení v dalších letech může prospět rozvoji síly a obratnosti, důležité pro ragby: tento typ námětů a cvičení je pro nás obtížný. Pracujeme na základním principu boj o prostor. Přesto máme potíže se zaujmutím správné pozice těla, práce s nohama, obrázky nácviku považují za poměrně složité, stejně jako popis cvičení. Přesto se zaměřujeme na některá cvičení na rovnováhu, sumó, zloději a četníci, bojující želvy.*

4.2.1.7 Bruslení

V tomto formuláři se učitelé/trenéři vyjadřovali k sedmé, poslední kapitole Metodiky – Bruslení. Problematický je primárně termín sběru dat – obrovský problém zajistit místo pro realizaci bruslení hodnocení zcela dominuje: 51 odpovědí hovoří o nepřístupnosti zimního stadionu v daném období; i přes snahu svazu ledního hokeje. V daném období navíc nemělo 58 % respondentů (143 odpovědí) bruslení v plánu; počítali se zimními měsíci. Validita a hlavně reliabilita níže uvedených soudů tomu odpovídá. Dobrému hodnocení dále nepřispívá fakt, že stadiony nebývají v sousedství škol, bylo třeba tam jezdit. A pronájem je zpoplatněn, přičemž prostředky nebylo možné čerpat z rozpočtu HPN.

Vybavení pro žáky, brusle, chrániče, rukavice... Nejsou zcela triviální a ani příprava na vstup na led není snadná (*vázání bruslí u všech těch prťat*). Důležitým upozorněním bylo, že hodiny navíc na ledě musí vést *více dospělých*.

Základními dimenzemi pozitivního hodnocení (47 / 47 % respondentů z těch, kteří již bruslení realizovali – 107) byly:

- „děti to baví“;
- „kvalitní Metodika“: *technika je doplněná o pěkné obrázky. Velice pěkný je zásobník tréninkových lekcí*;
- krátký čas (Metodika obsahuje 20 lekcí, školy obvykle realizovaly *maximálně 6*);
- výjimečně byla pochválena „efektivita cvičení, co se týče vlivu na zlepšování dětí“;
- výjimečná byla „kvalitní spolupráce s oddílem ledního hokeje“.

Spíše horších vyjádření, která obsahovala upozornění na chyby a nevhodné aspekty, bylo zaznamenáno 5 (5 % z těch respondentů, kteří bruslení již realizovali). Hlavními faktory dílčího nepřijetí mezi učiteli byly:

- „nedostupnost ledové plochy“ (viz výše);
- „náročné na čas“: *dojezd je problém! Nebo: než se dostaneme všichni na led při věku dětí a jejich samostatnosti, už abychom šli z ledu dolů... Metodicky podstatné byly tyto názory: bohužel se za ty tři hodiny nedalo stihnout vše, co je v metodice napsané, ale pokusili jsme se udělat alespoň pár částí. Je to škoda, Metodika je připravena jako jednoduchý kurz. Některé lekce měly být zjednodušeny, nic by se nestalo, a snížen jejich počet*;
- „financování ze strany žáků“: *kdo nám zaplatí pronájem ledu?*;
- „více herních činností“: *v metodice bych uvítala více her a cvičení na podporu rozvoje bruslařských dovedností* (vyváženo opačnými názory).

I zde učitelé pojímali doporučení jako oporu (*scaffold*) pro vlastní úvahy, což je potěšující: Takto například pracovali s bruslařskými „hrazdami“: *při nácviku dětí z prvních tříd se nám osvědčila konstrukce na opření z plastových trubek na vodu, které před sebou dítě tlačí a zároveň se o ni opírá. Jistý učitel píše, že zjistil, že výhodné je nechat děti sklouznout na delší distanci, tím se urychlí vznik bruslařských dovedností*. Výslovnou potřebu improvizovat uvedlo hned několik učitelů. S tím souvisel pedagogický cit při vedení skupiny žáků, jejich rozdělení podle předchozích dovedností a výkonnosti je zde nutností: *žáci měli volný pohyb na ledu. Pomáhali jsme pouze začátečníkům, u zkušenějších jsme zajišťovali bezpečnost*.

4.2.1.8 Doplnující poznámky a náměty¹²

Vedle pochvalných názorů (90, tedy 52,3 % ze 172 zaslaných odpovědí) byla zopakována přání rozšířit Metodiku o základy gymnastiky, atletiky, plavání a o florbal (explicitně 12×, tedy v 7 % spontánních

¹² Fakultativní kategorie; bylo přímo doporučeno odpovídat jen v naléhavých případech.

odpovědí). Učitelé/trenéři by rádi zapojili i další ročníky. Zejména na málotřídních školách činí obtíže, když část věkově heterogenní třídy lekce má, a část nikoliv.

Pro 14 respondentů (8 %) bylo závažným problémem málo vedoucích učitelů / jiných dospělých v lekcích: *může být až 30 dětí ve skupině – v prvním a druhém ročníku toto máme. Tak to bohužel nejde zvládnout při obsazení pouze jedním trenérem. Tudiž musíme být dva, ale škola může do vyúčtování hodin napsat jenom jednoho trenéra. Takže jeden trenér to dělá zadarmo.* Finanční obtíže (pro školy a žáky, spojené zejména s plaváním a bruslením) zopakovalo také několik z nich: *Námět – která škola bude se aktivně podílet na bruslení a plavání příspěvek na zaplacení bazénu nebo bruslařského stadionu. Při výuce bruslení další problém a to materiální – brusle. Půjčování, ne každý má vlastní brusle. A tím potřeba přesvědčit rodiče o vhodnosti zajistit brusle (zapůjčení).* 45 minut sportování týdně „navíc“ označila část učitelů (11) za *velmi krátký čas*. Vybavení škol se velice lišilo, takže někteří učitelé/trenéři i v této shrnující části psali o nedostatku míčů (pro každého žáka), pomůcek apod.

Zajímavá metodologicko-filozofická úvaha byla zaznamenána na téma zapojení se učitelů do procesu vlastního učení a zlepšování: *na závěr poznámka. Každý trenér/učitel by měl mít snahu o vlastní zdokonalování, o vlastní rozvoj a tato Metodika by měla být pouze náčrtem, jak, s čím daný sport seznamovat děti. Pokud trenér/učitel nebude mít zájem o hlubší poznání daných sportů a jejich specifikací nebude schopen dát dětem znalosti a dovednosti daných sportů. Jak již jsem zmínil, vždyť driblink, přihrávky, úpolové sporty a další činnosti jsou základem všech sportů.*

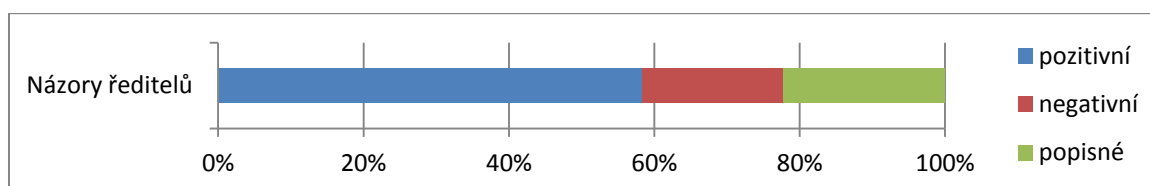
Učitelé se vstřícně vyjadřovali k podobě možného pokračování programu za řízení státu (vyšší týdenní dotace), neboť „jen našukli obsah“, a tak si uvědomili, že Metodika má sloužit tříleté podpoře žáků: *bylo by dobré, kdyby projekt byl více časově dotován (i další léta), aby se každému sportu mohlo věnovat déle. Je to vždy jen takové lehké našuknutí problematiky určitého sportu a dobrat se toho, aby si žáci zahráli, byť modifikovaně, třeba volejbal nebo házenou, by potřebovalo delší čas.*

Přínos „hodin navíc“ viděli respondenti v zaměření na míčové sportovní hry a práci s míči, na něž v běžných hodinách TV není tolik prostoru. Hned 12 učitelů/trenérů uvedlo: *Metodika se mi líbí a používají ji i kolegyně k námětům do svých hodin TV.* Jedná se o jistý signál, že by přístup individuálního a skupinového cvičení a sportovní přípravy ve škole mohl najít společné východisko, bude-li se tomuto tématu i nadále věnovat dostatečná pozornost klíčových hráčů: sportovních svazů, státu a vysokých škol připravujících učitele.

4.2.2 Ředitelský dotazník

Odpovědi ředitelů v otevřené položce dotazníku byly připojeny ke kontextovým informacím a byly sbírány jako fakultativní. Podařilo se sebrat 36 názorů ředitelů, které byly okódovány a rozděleny podle významu faktoru pozitivních a negativních hodnocení (viz graf č. 19).

Pozitivní vs. negativní ohlasy ředitelů¹³



Graf 19. Souhrnný názor ředitelů škol na realizaci HPN

¹³ Některé odpovědi obsahovaly oba prvky. Některé byly jen popisné, neobsahovaly hodnotící aspekt.

Pozitivní hodnocení ředitelů nejvíce korelovalo s dimenzí *prodloužení projektu* a, celkem logicky, s *nadšením dětí*. Jediná odpověď v dimenzi „prodloužení“, která nebyla pozitivní, byla následující: *nechat školám volnost při organizaci a stanovení náplně hodin*. To jde sice dost proti duchu ověřovaného, nicméně odpověď je zaznamenána a bude reflektována, viz níže (kapitola 5 a 6). Poměrně signifikantním se projevil zájem o to, zda a jak bude projekt podporován i nadále: *rádi bychom znali budoucnost projektu*. Ředitelé v 9 případech tvrdili, že když tento typ aktivit nebude nadále podporován, bude jejich pokračování v režii školy jen obtížné: *Pokud si budeme muset financovat vychovatele či trenéry z našeho rozpočtu – nebudeme mít prostředky*. Jen jeden z nich napsal opak. Ostatní odpovědi sytící pozitivní faktor hodnocení byly jedinečné.

Ředitelé v 5 případech poděkovali za administrativní podporu a menší zátěž pro školu, než je v podobných projektech obvyklá. Tento faktor (administrativní podpora) se ale objevil s oběma znaménky – jeden ředitel administrativu naopak kritizoval: *posílat každý dva měsíce DPP, omezení 30 hodin na trenéra apod. přináší komplikace*. Další kritizoval *chaotický začátek projektu*. Podobně nejasné bylo hodnocení organizačního zařazení aktivit do školní družiny – dva hodnotili spíše pozitivně, jeden negativně.

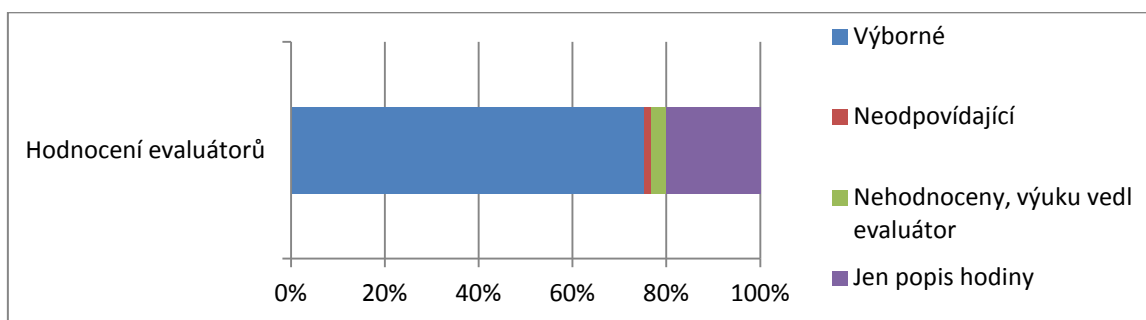
Jediným ryze negativním faktorem bylo zúžení jen na žáky 1.–3. ročníků: *děti ze 4. a 5. tříd litují, že se nemohou účastnit, nerozumí, proč nemohou*. S tímto faktorem negativního hodnocení a typem názorů ředitelů škol se bude v případné další podpoře těchto aktivit samozřejmě počítat. Je pro organizátory a nositele projektu *významný*, významnější, než nesignifikantní malé množství odpovědí v tomto dotazníku.

Popisné odpovědi se obvykle týkaly dlouholeté spolupráce s trenéry nebo se sportovními oddíly ve městě.

4.2.3 Shrnutí hodnocení evaluátorů

Celkové **výborné hodnocení kvality** bylo vyjádřeno u **94** (75 %) hospitovaných **hodin**. Některá zaznamenaná hodnocení jsou explicitně nadšeným hodnocením evaluátorů, např. *(133a – Celá hodina byla jedna velká zábava – děti stále hrály, stále byly v akci a zároveň, nebo právě proto, se toho hodně naučily! Trenér výborně využívá různé didaktické styly. Připravovanými hrami, volností ve hře a cílenými otázkami vede děti k samostatnému hernímu myšlení a iniciativě. Tleskám!; 135a – Kantorka měla hodinu skvěle připravenou i s variantami modifikace. Žádné prostoje s přemístováním materiálu, každý žák měl svůj míč. Zde byla nejen „hořící“ kantorka, ale celá škola. Z přístupu kantorky jsem nadšen.)*. U **25** (20 %) záznamů **nebyla celková kvalita vyjádřena**. Z popisu obsahu a práce učitelů (trenérů) lze usuzovat, že i tyto hodiny měly požadovanou úroveň, ale explicitně to vyjádřeno nebylo. **4** (3 %) **hodiny nebyly hodnoceny, záměrně**, protože je **vedli sami evaluátoři**. **Dvě** (2 %) **hodiny byly hodnoceny jako neodpovídající cílům HPN**, jako tradiční, s malým prostorem pro žáky, s velkými prostoji, málo motivující atd. (Viz graf č. 20).

Souhrn hodnocení kvality hodin evaluátory



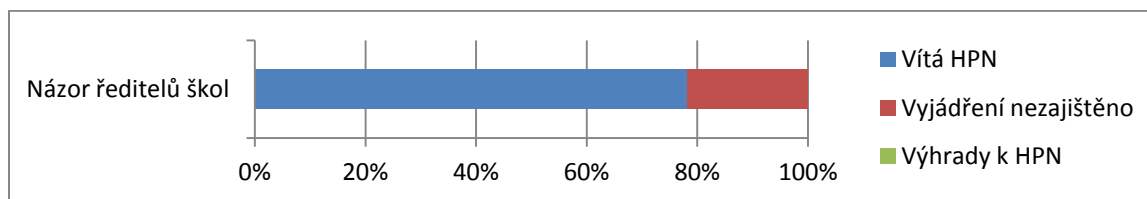
Graf 20. Celkové hodnocení kvality hodin ze strany evaluátorů

Co se organizačních a materiálních podmínek týká, byly z hlediska prostor a materiálního vybavení jako problémy nejčastěji uváděny **malá tělocvična, nedostatek náčiní, případně chladno v tělocvičně**. Z hlediska organizace byly uváděny jako omezující a problematické **přesuny žáků** mimo školu, **nemožnost uspokojit všechny zájemce** o HPN, problémy **se zařazením hodin bruslení** aj.

Z hlediska metodického postupu bylo explicitně hodnoceno **76 (58,1 %) hodin jako velmi dobře (skvěle) zvládnutých**, u **28 (21,8 %) hodin** byly evidovány **drobné metodické problémy**, u ostatních nebylo hodnocení provedení hodiny explicitně vyjádřeno. **55 (42,6 %) učitelům (trenérům) byly navrženy drobné korekce** nebo **možná zlepšení** některých konkrétních situací vzhledem ke konkrétním podmínkám, věku žáků atd. Přípomínky jsou důležitým podkladem i pro další úpravu a doplnění metodického textu a metodické podpory on-line¹⁴.

Rozhovory s řediteli byly zaznamenány **na 75 zařazených školách** (78 % z navštívených), na **21 (22 %)** se rozhovory s vedením neuskutečnily (vedení nebylo zastiženo) nebo se ředitelé nevyjádřili. Šlo především o návštěvy zařazených škol v počátcích programu, kdy ředitelé ještě nevěděli, jak se program osvědčí (viz graf č. 4).

Souhrn názorů vedení škol – z rozhovorů s evaluátory



Graf 21. Názy vedení pilotních škol z rozhovorů s evaluátory

Všichni ředitelé, kteří se vyjádřili, **HPN vítají a podporují**. Vidí v HPN velkou příležitost pro školy rozšířit prostor pro pohybové aktivity v režimu žáků. **65 (67,7 %) ředitelů doporučuje, aby program HPN pokračoval** a byl postupně rozšířen na všechny školy.

Za **pozitiva** programu označují **finanční podporu státu**, která umožňuje rodičům nabídnout dětem i další aktivity (placené rodinou). Pokud by rodiče museli volit, co zaplatit, v řadě případů by nebyly

¹⁴ Byla zmiňována zejména v trenérských dotaznících, a to s *povděkem* a s *očekáváním jejího dalšího rozvoje* (viz další část této kapitoly) – pedagogičtí pracovníci s dětmi a mládeží preferují pro své profesní učení implicitní nástroje s možností snadného praktického vyzkoušení, jak dosvědčuje pedeutologická literatura.

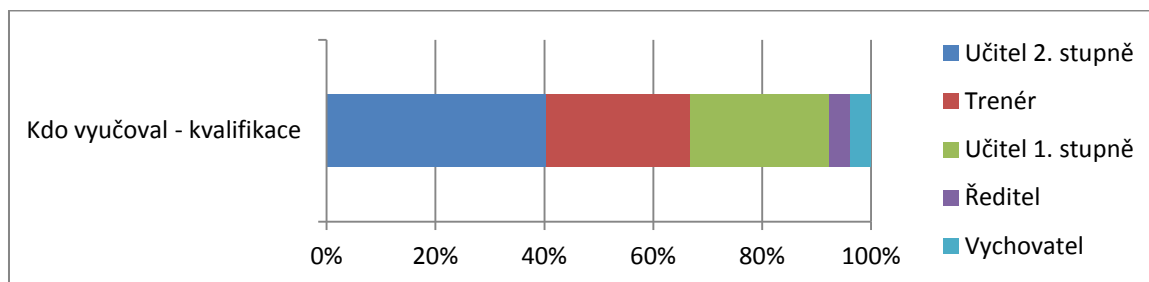
upřednostněny pohybové aktivity. Dále oceňují **nenáročnou administrativu**, možnost **odměnit učitele**, velmi **kvalitní metodický materiál HPN** aj.

Mezi **negativa** programu ředitelé řadí především **pozdní začátek programu**, kdy už řada žáků měla vybrány jiné aktivity (74: *zdržení mělo jednoznačný negativní vliv na organizaci a zejména rozvrh hodin žáků i učitelů a vedoucích volnočasových aktivit, které jsme už měli nasmlouvané*). Především pak uvádějí obavu, že **program bude po jednom roce ukončen** a školy budou muset HPN zrušit nebo výrazně omezit. Další problém spatřují ředitelé v tom, že **zájem žáků a rodičů o HPN je někde výrazně větší, než lze** z hlediska organizace a financí **uspokojit**. Ředitelé si stěžují i na to, že lze **těžko ovlivnit rozhodnutí rodičů** žáků, kteří nemají zájem o pohyb a pohybové aktivity navíc by potřebovali. Problémem je i dojíždění žáků, které některým z nich neumožňuje účast v programu HPN. Dalším zmiňovaným úskalím je organizování hodin pro **žáky podle jejich věku** a **absence druhého pedagogického pracovníka** v těchto hodinách. Protože se toto téma objevovalo častěji také v trenérském/učitelském dotazníku, bude mu věnována hned následující část této kapitoly.

5. Interpretace výsledků a výstupů projektu

V kapitole jsou shrnuta zjištěná data a informace podle témat, případně konkrétních položek formulovaných ve vyhlášení pokusného ověřování (a zde v kapitole 1). Otázky jsou číslovány ve druhém řádu a ke každé z nich je připojen souhrn zjištění a jejich interpretace.

5.1 Kým bylo zajištěno vzdělávání (učitel TV, trenér) a s jakou kvalifikací?



Graf 22. Kvalifikace učitelů/trenérů zařazených v HPN procentuálně

Celkem bylo v projektu registrováno 297 učitelů/trenérů. Podle šetření mezi učiteli/trenéry bylo zjištěno, že při 252 respondentech vykázali vedoucí „hodin navíc“ kvalifikaci v následujících úhrnných datech (tabulka č. 2):

Tabulka 2. Kvalifikace učitelů/trenérů uvedena nominálně a poměrně

Kvalifikace	Hrubý počet ¹⁵	Poměr v %
Učitel 2. stupně na své nebo jiné ZŠ	136	40
Trenér (licence A nebo B)	90	26
Učitel 1. stupně	86	24
Ředitel	13	5
Vychovatel	13	5

¹⁵ Vedoucí hodin navíc uváděli více kvalifikací (např. trenér + učitel 1. stupně).

5.2 Počty žáků a učitelů/trenérů zařazených do pokusného ověřování

Výsledný údaj je kvalifikovaný odhad: po celou dobu pokusného ověřování bylo aktivně zapojeno 160 základních škol. Průměrný počet žáků v hodinách navštívených evaluátory byl 16 (na 96 ZŠ evaluátoři navštívili 145 hodin). Žákovské a rodičovské dotazníky byly zajištěny v první vlně ze 156 ZŠ; průměrný počet žáků v jedné škole, kteří odevzdali dotazník, byl 41, celkový počet odevzdaných dotazníků činil 6393. Ve druhé vlně se ze 143 ZŠ sebralo celkem 5250 dotazníků žáků; to odpovídá průměru 36,7 žáka na školu. Podle výkazů práce lze odhadovat, že v každé ze škol probíhalo celkem 7,6 „hodin pohybu navíc“ měsíčně (tedy že v každé byly organizovány v průměru 2 skupiny žáků); to by při zvážení předchozích informací odpovídalo také počtu žáků na skupinu jen těsně pod 20.

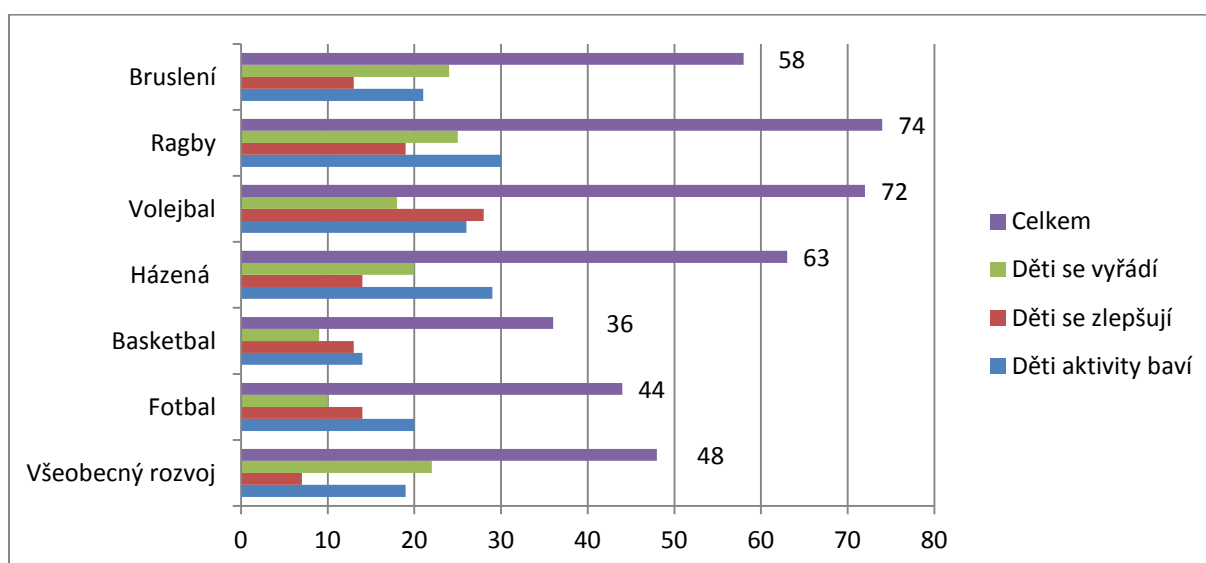
Při takovém naplnění skupin lze odhadnout nejnižší pravděpodobný počet žáků ve všech zařazených školách na 6400. Při cca 85% návratnosti dotazníků lze odhadnout počet žáků zařazených do pokusného ověřování na 7700 (podle první vlny), resp. 6800 podle druhé vlny. Celkem zařazených žáků tedy bylo kvalifikovaným odhadem 6956; to lze veřejně prezentovat tak, že **do HPN bylo zařazeno 7000 žáků**. To představuje **24 žáků na učitele/trenéra**.

5.3 Motivace žáků k pohybovým aktivitám

Motivaci žáků lze interpretovat ze subjektivních názorů učitelů/trenérů a z dotazníků pro rodiče a žáky. V první části je uveden výběr a souhrn dat z učitelského dotazníku svědčících přímo o motivaci žáků. V případě výpovědí učitelů/trenérů se jedná o spontánní, nikoliv sugerované výpovědi. Proto jde o cenný zdroj, poskytující obrázek o konzervativně pojatém minimu učitelů, kteří si uvědomovali důležitost motivace k pohybu stejně jako důležitost postojů a vztahů žáků během hodin pohybu navíc pro celkový úspěch programu a v otevřených položkách ji uváděli. Signifikantnějšími jsou potom výstupy dotazníků pro žáky a rodiče.

5.3.1 Učitelův dotazník

Graf č. 23 ukazuje data vztahovaná k jednotlivým částem Metodiky (všeobecnému pohybovému rozvoji a šesti zahrnutým sportovním hrám). Data shrnují všechny odpovědi v dimenzi motivace žáků. Jedná se o nominální data (hrubý počet takto interpretovatelných odpovědí učitelů/trenérů).



Graf 23. Počty odpovědí učitelů/trenérů ukazujících na motivační potenciál Metodiky

Při průměru 230 úplných odpovědí je v jednotlivých kategoriích možné sledovat „motivační potenciál“ silně pocíťovaný učiteli v 16–47 % sebraných odpovědí (výrazná odchylka u *bruslení* je dána tím, že v době šetření bruslilo jen menší množství škol a zpětná vazba od významné části učitelů/trenérů není k dispozici, viz výše). To lze považovat za velmi vysoké poměry a pozitivní zjištění o přijetí cílů programu mezi učiteli. Napomohlo tomu průběžné vzdělávání, metodická podpora on-line a přímo ve škole a **jasná, nerozporná sdělení o cílech a principech programu k učitelům/trenérům** ode všech nositelů projektu.

5.3.2 Žákovský dotazník

Část dat dotazníku se sbírala jak na začátku, tak na konci školního roku, a umožňuje tak porovnání (viz tabulku č. 3). Data nebyla sebrána ze všech škol ani ze zcela totožných škol ve dvou následujících vlnách sběru (ani ode všech zapojených žáků, viz výše), proto je jejich průkaznost nižší, nicméně při poměrně vysoké návratnosti dotazníků je relevantní.

Tabulka 3. Porovnání motivačních faktorů na straně žáka týkajících se volnočasového sportování (z dotazníků pro zákonné zástupce – ZZ a žáky)

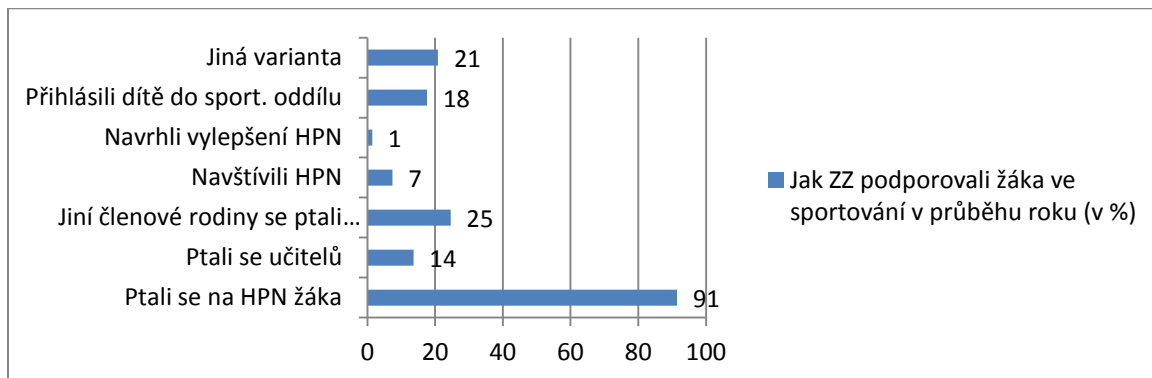
Položka dotazníku	Kdo odpovídal	Začátek roku	Konec roku
Žák se věnuje sportování i ve volném čase	ZZ	4404 z 6393 (69 %)	3650 z 5250 (70 %)
Žák se věnuje sportovním aktivitám ve volném čase více než 1× týdně	ZZ	2885 z 6393 (45 %)	2450 z 5250 (47 %)
Žáka baví fotbal ¹⁶	žák	2104 (33 %)	2166 (41 %)
Žáka baví hokej	žák	896 (11 %)	992 (19 %)
Žáka baví plavání	žák	3898 (61 %)	3413 (65 %)
Žáka baví lyžování	žák	2541 (40 %)	2459 (47 %)
Žáka baví jízda na kole	žák	4428 (69 %)	4041 (77 %)
Z dalších sportů (žáci uváděli v otevřené položce s krátkou odpovědí) patří mezi oblíbené basketbal, volejbal, florbal, házená, in-line sporty, gymnastika, ale také bruslení, futsal, jízda na koni a další sporty, včetně atletických disciplín. V obou šetřeních uvedlo další oblíbené sporty více než 3000 žáků.			

Data ukazují až na faktor „**žáka baví hokej**“ se signifikantním pozitivním posunem (**o více než 50 %**) na nesignifikantní posuny v pozitivním vnímání „obvyklých dětských sportů“. Vliv na sportování žáků, kteří se věnují sportovním aktivitám alespoň dvakrát týdně (zhruba polovina), se neprokázal – tito žáci sportovali pravidelně i před HPN. Jejich množství svědčí o tom, že do HPN se v prvním roce přihlásily zejména ZŠ, kde „se sportuje“; přičemž se ale nejednalo o ZŠ s rozšířenou TV. Statistická interference proměnné *věk/vývoj žáka* na sledovaný posun není ošetřena, protože není k dispozici kontrolní skupina stejně starých žáků měřená v témže období v „běžných ZŠ v ČR“.

Posun na samé hraně statistické významnosti a bezvýznamnosti u většiny sledovaných kritérií svědčí o tom, že možnosti a potenciál HPN by bylo vhodné dále statisticky vyhodnocovat, například modelově popsat některé školy se zajímavějším diferencíalem, a to i v čase, vliv delšího působení HPN na žáky ve srovnání s jednoročním apod.

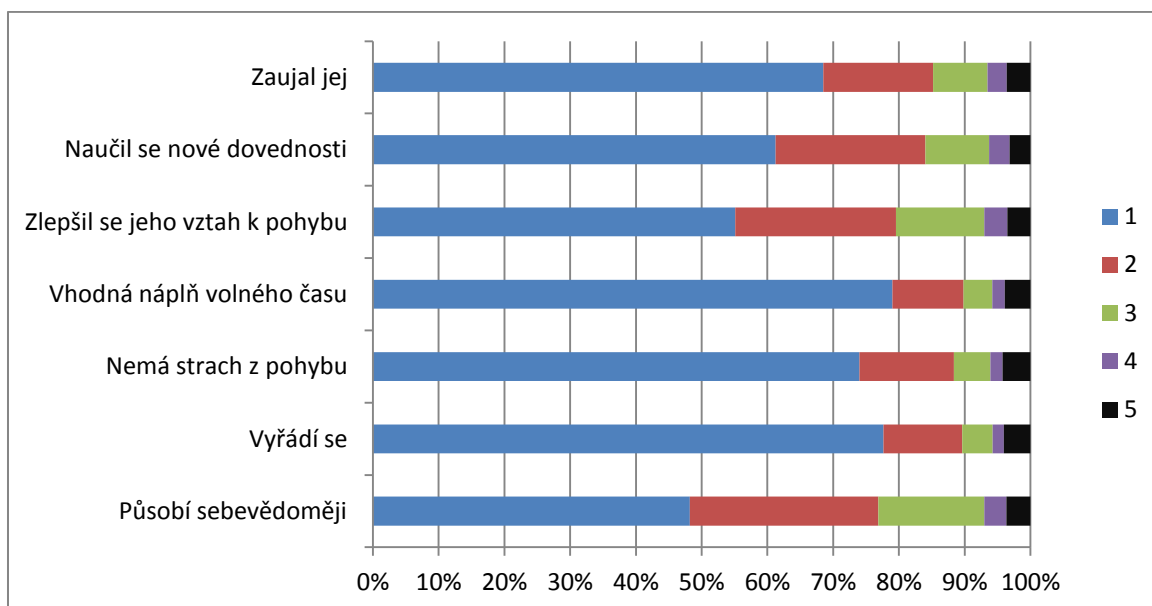
¹⁶ Co se týče oblíbenosti sportovních her v HPN, žáci ji hodnotili na pětistupňové škále, kdy 5 bylo nejlepší hodnocení; pro souhrn vybíráme hodnocení „4“ a „5“.

Vliv rodiny (zákoných zástupců žáka) v průběhu HPN lze označit za pozitivní. Jak ukazuje graf č. 24, jejich míra participace na projektu byla poměrně značná, zahrneme do ní i prostý zájem o program.



Graf 24. Podpora sportovních aktivit žáků ze strany zákonných zástupců v průběhu HPN

O témž svědčí výrazně pozitivní deklarované přijetí programu HPN ze strany zákonných zástupců odrážející se v souhrnném hodnocení dopadu programu na žáky ve všech dimenzích dotazníku (viz graf č. 25).

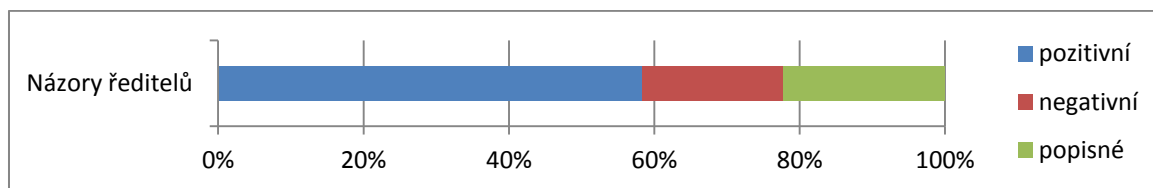


Graf 25. Hodnocení naplnění očekávání ZZ spojených s programem (konec HPN)

Zhruba 1000 rodičů (tedy 20 %) do otevřené položky zaznamenalo své konkrétní postřehy: negativní zde neuváděli; z pozitivních můžeme uvést, že oceňují kamarádství, změnu postoje ke škole a méně vyseďávání doma u počítače.

5.3.3 Ředitelský dotazník

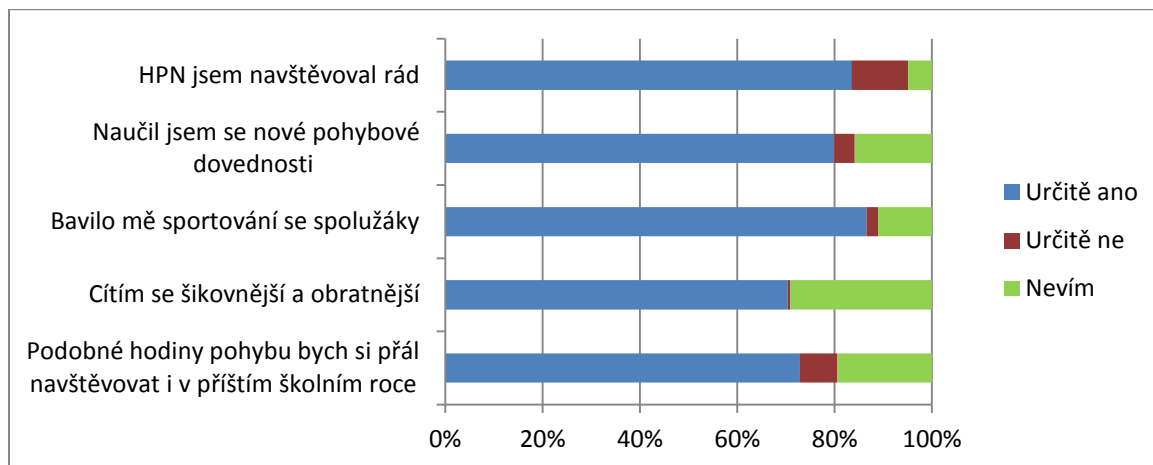
Celkové vyznění programu z pohledu učitelů/trenérů, žáků a zákonných zástupců na motivovanost žáků lze interpretovat jako *velmi dobré*. Podobně se vyjadřovali i ti ředitelé, kteří ve fakultativní položce dopad HPN komentovali (viz graf č. 26)



Graf 26. Obecné hodnocení HPN ze strany ředitelů škol

Co se týče **eventuální další podpory programu HPN ve školách / školských zařízeních**, ředitelé škol by ji přivítali a doporučovali by zaplatit více pedagogických pracovníků – vedle trenérů i asistenty z řad vychovatelů školních družin (srovnávali HPN s obdobnou podporou sportování, kterou poskytují například obce či kraje). To koreluje s jejich hodnocením aktivizace a zapojení vychovatelů školních družin do HPN **jako signifikantně daleko slabším**¹⁷ než u ostatních hodnoticích dimenzí dotazníku (viz graf č. 4 v části 4.1.2 této zprávy). Dále žádali příspěvky na vybavení tělocvičným náčiním a pomůckami a příspěvky na cestování (za ledem). Učitelé/trenéři si ve velkém uvědomovali zejména **krátký čas ověřování**, přičemž upozorňovali na **nemožnost ověřit celou Metodiku** (ta byla designována pro tříletou podporu). Tento fakt se spolupodílí na poměrně **nízké reliabilitě i relativní vágnosti výsledků ověřování**.

Jednoznačně se k pokračování „hodin pohybu navíc“ ve družině vyjádřili také žáci ve volných odpovědích dotazníku na závěr školního roku (viz graf č. 27).



Graf 27. Hodnocení dopadů HPN zařazenými žáky

5.4 Trend úrazovosti

Úrazovost nebyla sledována jako trend, ale jen jako průvodní **jev** realizace HPN. Neexistence kontrolní skupiny neumožňuje zjištěná data nikterak porovnávat. NÚV zřídil skupinové pojištění pro žáky zařazených škol a individuální pro učitele a řešení jednotlivých případů úrazů bylo jediným „tvrdým“ zdrojem dat o tomto jevu. Za celý školní rok bylo nahlášeno **5 případů úrazu** (naraženin,

¹⁷ Problémem se zabýval také řídicí tým HPN a odrazil se v závěrečných doporučeních (srov. zejm. doporučení č. 1.3, 2.3 a 3.2 v kapitole 6 této zprávy).

odřenin, jedna zlomenina prstu ruky), které byly řešeny vybranou pojišťovací společností se zákonnými zástupci poškozených žáků.

Vzhledem k výrokům učitelů/trenérů v hodnocení metodické podpory je zjevné, že tito profesionálové si důležitost bezpečnosti při pohybu, a zejména kolektivním sportování brali k srdci: ... *ale zvláště u prvňáků, kterých máme v HPN u nás ve škole nejvíce, musím být opatrný. Jestliže bojujete s žalováním všeho druhu, že mi „támhleten něco udělal“, jsou ryze kontaktní cvičení problém, organizačně je to asi nejsložitější činnost v HPN.* Jiní oceňovali důraz na bezpečnost uvedený přímo v metodice: ... *velmi oceňuji Vaše rady směřované na bezpečnost a kázeň žáků, protože se domnívám, že pokud bych se jimi neřídila, lehko by mohlo dojít k úrazům.*

5.5 Dopady HPN (i nepřímo) na zdatnost žáků (dle určených funkčně-motorických testů)

Položka byla vzhledem ke krátkému času realizace pokusného ověřování, neexistenci kontrolních skupin (nemožnosti je financovat) a zejména fyziologických a vývojových faktorů na straně této věkové skupiny žáků nerelevantní. Nicméně lze program interpretovat tak, že strukturou kapitol, např. basketbalu nebo volejbalu či ragby, kde to učitelé/trenéři formulovali explicitně: *velice dobře zpracovaná pro začínající basketbalisty: systémem od jednoduchého ke složitějšímu, začíná základním ovládním míče*, podporoval gradaci náročnosti, a tím akceleroval učení. V této souvislosti je také důležitý fakt, že i když Metodika přichází se cvičením zaměřeným na rychlost, intenzitu, obratnost, učení se v akci a rychlé rozhodování a orientaci ve hře, je jedna vyučovací hodina týdně poměrně krátký úsek, který intenzivnější rozvoj schopností spíše neguje. I na to upozornili někteří respondenti z řad vyučujících a trenérů: *k danému množství cvičení je 45 minut týdně málo času na komplexnější realizaci.*

Pro zjištění spolehlivějších dat o vlivu Metodiky na zdatnost žáků formou standardizovaného testování by bylo potřeba zcela změnit design pokusného ověřování a zaměřit se zejména na testování zdatnosti standardizovanými nástroji s experimentální a kontrolní skupinou, třeba i na menším vzorku žáků v delším časovém úseku jejich vývoje¹⁸.

6. Diskuse výsledků HPN, doporučení a závěr

Stručným shrnutím pokusného ověřování programu musí být jeho *signifikantní úspěšnost*, co se týče rozvoje vztahu dětí školního věku ke sportování a motivování k němu – je evidentní jak z názorů učitelů/trenérů, tak samotných žáků a jejich zákonných zástupců. Nedostatečná relevantnost výsledků projektu, co se týče měřitelných dopadů realizace HPN na zdatnost žáků mladšího školního věku, byla dána zejména krátkou dobou realizace PO. Následkem krátkého nastavení času ověřování se tak nositelé programu vědomě a explicitně rozhodli, že design sledování dopadů programu ve školách bude zaměřen na organizační a motivační aspekt programu (viz kapitoly 4 a 5) a jako jeho doplněk bude učitelům/trenérům poskytována soustavná metodická podpora.

¹⁸ Toto byl výsledek jednání řídicího týmu již na podzim 2015: ze sledovaných aspektů se zaměřit primárně na kontextovější – tedy na (1) *vztah* žáků ke sportování a jeho vývoj; (2) *podporu*, kterou školy, družiny a rodiny věnují rozvoji vztahu žáků ke sportování a opět na jeho vývoj v průběhu projektu.

K metodickému doporučení, které bylo hlavním výstupem projektu, byla pro jeho autory a budoucí diseminátory zajištěna subtilní zpětná vazba klíčových hráčů, zejména evaluátorů a učitelů/trenérů. Tato zpětná vazba je konzistentní a týká se rozličných částí Metodiky a metodické podpory:

- všeobecného základu;
- všech šesti sportovních her;
- video-metodiky;
- individuální podpory evaluátorů;
- dalšího vzdělávání vč. otevřených výukových zdrojů a možnosti sdílet názory mezi učiteli/trenéry, metodiky projektu a evaluátory (formou seminářů či webinářů);
- teoretických částí, zejména co se pomůcek a jejich vhodnosti týče atd.

Ve většině škol se podařilo navázat neformální a partnerské vztahy s učiteli/trenéry i řediteli škol. V řadě škol učitelé přiznávali, že ověřované metodické doporučení budou používat i při výuce tělesné výchovy, případně v zájmových kroužcích. V mnoha školách se učitelé domluvili i na zapojení evaluátora do některých hodin; docházelo tak k přirozenému rozvoji znalostí a dovedností učitelů/trenérů/vychovatelů. Evaluátoři nenarazili s jednou výjimkou, která se vyřešila „na místě“, na vážnější problém v akceptaci či organizaci projektu.

6.1 Několik doporučení k další diseminaci programu

1. **Dopracovat Metodiku** pohybových aktivit:
 - 1.1 zapracovat relevantní, konkrétní podněty a náměty z pokusného ověřování;
 - 1.2 rozšířit Metodiku i na oblast předškolního vzdělávání a celého prvního stupně ZV;
 - 1.3 rozšířit Metodiku o metodická doporučení, která by umožnila soustavnou přípravu a zahrnutí vychovatelů a volnočasových pedagogů do realizace programu ve školách a školských zařízeních.
2. Postupně doplňovat a rozšiřovat **metodickou podporu** pro pedagogy realizující výuku v souladu s Metodikou:
 - 2.1 doplňovat videozáznamy realizace pohybových aktivit či jejich částí, videometodiku strukturovat podle kapitol a témat;
 - 2.2 doplňovat metodické komentáře učitelů/trenérů a evaluátorů, například formou interaktivního portálu, přinášet videoprogramy a příležitosti k setkávání (dílky, semináře, webináře v regionech);
 - 2.3 vytvořit postupně ucelenou, systematickou videometodiku, která bude vycházet z dobře vybraných příkladů z praxe (zejména pro přípravu kapacit k realizaci aktivit v plošné fázi zavádění programu).
3. Zpracovat a průběžně realizovat program **DVPP** Nové pojetí školní TV pro různé cílové skupiny pedagogů:
 - 3.1 vytvořit a nabídnout akreditovaný program DVPP pro budoucí lektory, diseminátory HPN;
 - 3.2 vytvořit a nabídnout akreditovaný program DVPP pro různé pedagogické pracovníky škol a školských zařízení, jehož absolvování by je opravňovalo certifikovaně, a tudíž poučeně program realizovat.
4. Ve spolupráci s fakultami **připravujícími učitele TV** a středními školami připravujícími vychovatele a učitele pro mateřské školy vytvořit vzdělávací moduly zaměřené na nové pojetí

pohybových aktivit; tyto moduly by se postupně měly stát fakultativní součástí přípravného a dalšího vzdělávání učitelů.

5. Zajistit **prostředky pro realizaci** pohybových aktivit ve školách:

5.1 vytvořit rozvojový program pro všechny ZŠ, které splní jeho podmínky – zahrnout do jeho kalkulace:

- 5.1.1 výdaje navíc na osobní ohodnocení trenérů;
- 5.1.2 příspěvek na pomůcky zahrnuté v metodickém doporučení;
- 5.1.3 příspěvek na cestovné (pro učitele/trenéry HPN a žáky, zejména k ledovým plochám);
- 5.1.4 příspěvek na pronájmy vhodných sportovišť nutných k realizaci HPN (opět se týká mj. též ledových ploch, ale také venkovních hřišť, tělocvičen pro malé školy apod.).

6. Zajistit promítnutí obsahu, cílů a principů programu HPN do revidovaných **RVP PV a RVP ZV**.

Názor určitého množství ředitelů, že by bylo vhodné nechat **více pravomocí přímo samotným školám** a vedoucím „hodin pohybu navíc“, sdílí řídicí tým (na základě zkušeností s realizací HPN a výsledků evaluace) **jen částečně**. Rozhodně by řídicí tým HPN doporučoval ponechat na straně státu **definování a diseminaci kvality**, kterou představují cíle, pojetí a principy Metodiky, a to včetně definování standardu rozvojového programu pro školy k šíření nabídky kvalitního a intenzivního sportování v rámci volnočasových aktivit i výuky tělesné výchovy.

Vzhledem k výše uvedeným doporučením se ukazuje jako **potřebné pokračovat v ověřování dopadů programu** a sběru kvalifikovaných námětů a jeho doplnění. Dále je nutné utvářet kapacity pro budoucí potenciální plošné rozšíření, zejména mezi pracovníky škol, ale také školských zařízení volného času. Mělo by se začít promýšlet nastavení minimálního standardu pro školu, aby mohla být akceptována do rozvojového programu (materiální a personální podmínky na prvním místě). A v neposlední řadě bude potřebné rozvíjet spolupráci se vzdělavateli učitelů, předně na fakultách připravujících učitele, neboť se ukazuje, že neexistuje sjednocené pojetí kvalitní realizace pohybových aktivit a her, a to ani mezi pedagogy škol, ani mezi trenéry a didaktiky tělesné výchovy a sportu na VŠ.

Poděkování autorů zprávy

Všem pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům základních škol zařazených do HPN za zapojení se do realizace programu ve školách a za zpětné vazby vlastní a od zákonných zástupců žáků a žáků samotných. Děkujeme zároveň organizačnímu týmu HPN včetně dobrovolníků za hladký průběh pokusného ověřování.

